

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Adam KARBAŠ

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Historie a vývoj rezortu obrany od roku 1918 do
současnosti s přihlédnutím ke spisové službě a archivnictví

Adam Karbaš

Bakalářská práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adam KARBAŠ**
Osobní číslo: **H07377**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Historie a vývoj rezortu obrany od roku 1918 do současnosti s přihlédnutím ke spisové službě a archivnictví**
Zadávající katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- 1) Budování rezortu po vzniku samostatného Československa 1918 - 1938
- 2) Vznik hlavního štábu a jeho fungování do současnosti
- 3) Změny v rezortu obrany v letech 1939 - 1945
- 4) Rezort obrany v letech 1945 - 1989
- 5) Ministerstvo obrany v polistopadové éře
- 6) Změny týkající se vstupu ČR do NATO
- 7) Současné Ministerstvo obrany ČR a armáda
- 8) Struktura a fungování archivů v rámci rezortu
- 9) Povodně 2002 - zasažení Vojenského ústředního archivu
- 10) Záchrana archiválií

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Archivní fondy Vojenského ústředního archivu a Vojenského historického ústavu Výroční zprávy rezortních archivů Odpovídající archiivní legislativa Archivní sborníky a periodika

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Pochobradská
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a použil jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou vyjmenovány v seznamu pramenů a literatury.“

Adam Karbaš

V Pardubicích dne 24. 6. 2011

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Heleně Pochobradské za ochotu a vstřícnost během vedení mé bakalářské práce. Dále chci poděkovat všem mým blízkým za podporu během studia a při psaní této práce.

Anotace

Obsahem této bakalářské práce je historie a vývoj rezortu obrany od roku 1918 do současnosti. V práci se zabývám i rezortní problematikou spisové služby, archivnictvím a archivům s rezortem obrany souvisejících. V této práci také popisují povodněmi postižený Vojenský historický archiv a záchranu jeho archiválií.

Klíčová slova

Ministerstvo obrany, armáda, spisová služba, archivnictví, archivy

Summary

The content of this work is the history and development of the defense sector since 1918. The work deals with the issue of departmental records management, archives and archival science with defense-related. The paper also described flooding affected the Military Historical Archive and the rescue of archival materials.

Key words

Department of Defense, Army, records management, archival science, archives

Obsah:

1. Úvod.....	1
2. Historie rezortu obrany.....	3
2. 1 Vznik a vývoj Ministerstva národní obrany v meziválečných letech.....	3
2. 2 Formování a existence Československé armády za 1. Republiky.....	5
2. 3 Ministerstvo a armáda v letech 2. světové války.....	9
2. 4 Ministerstvo a Armáda v poválečné době.....	12
3. Rezort obrany od roku 1989.....	16
3. 1 Současné Ministerstvo obrany.....	16
3. 2 Armáda v polistopadové éře.....	17
3. 3 Vstup ČR do NATO.....	19
4. Spisová služba.....	23
4. 1 Výkon spisové služby.....	24
4. 2 Spisová služba rezortu obrany.....	30
5. Archivní služba.....	35
5.1 Vývoj archivnictví v rezortu obrany.....	35
5. 2. Archivy v působnosti rezortu.....	40
5. 3. Povodně 2002: poškození a záchrana archiválií VHA.....	47
6. Souhrn důležitých událostí v rezortu obrany.....,	54
7. Závěr.....	56
8. Seznam použitých zkratk.....	58
9. Seznam použitých pramenů a literatury.....	59
10. Resumé	63
11. Přílohy	64

1. Úvod

Cílem mé bakalářské práce je popsat historii a vývoj rezortu obrany České republiky a jejích předchůdců. Časově jsem práci vymezil na období od roku 1918, tedy vznikem samostatné Československé republiky, až do současnosti. V práci si kladu za cíl popsat nejen obecný vývoj, ale také fungování archivnictví a spisové služby.

Téma práce jsem si vybral nejen kvůli tomu, že je mi rezort obrany blízký, ale především kvůli tomu, že neexistuje žádná mně známá publikace, která by představovala rezort obrany v tomto časovém úseku jak z pohledu obecného vývoje, tak i z pohledu vývoje archivnictví a fungování spisové služby.

Z obecné historie se chci zaměřit nejprve na období tzv. první republiky, tedy doby formování rezortu a také armády dle francouzského vzoru. Pro tuto etapu vývoje jsem především vycházel z publikace Jiřího Bílka - *Vojenské dějiny Československa III.* a Eduarda Stehlíka - *Srdce armády : Generální štáb 1919 – 2009.*

Konec první republiky přinesl pro rezort obrany jednu z největších událostí v podobě všeobecné mobilizace, kterou popíši především díky odbornému článku Pavla Minaříka - *Mobilizace předválečné armády v roce 1938* a knize Jana Tesaře – *Mnichovský Komplex.*

Dvacetiletý vývoj samostatného československého státu skončil podpisem Mnichovské dohody a jejím následným přijetím. Tato událost již byla předehrou německé nacistické okupace, kterou zmíním v souvislosti s likvidací Ministerstva národní obrany v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava, ale také vznik a fungování tzv. Vládního vojska. Pro období okupace za druhé světové války a mnou popisovaných událostí byly klíčové především dvě knihy, a to od Miroslava Kalouska - *Vládní vojsko 1939 – 1945* a Jindřicha Marka – *Háchovi Melody boys.*

Události v poválečném období jsou po krátkém období stabilizace, nejen na poli obrany státu, spojené s politickými změnami v Československu. S nimi souvisí fakta, která bych rád vzpomněl, a to především nucené personální změny, vstup do Varšavské smlouvy, okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy a další, jež jsem čerpal především z již zmiňovaného Stehlíkova *Srdce armády*, ale samozřejmě i z jiných zdrojů.

Z novějších dějin rezortu bych rád popsal okolnosti vstupu České republiky do NATO, aktuální funkci ministerstva definovanou zákonem a proces profesionalizace armády, který znamenal zrušení branné povinnosti v České republice po dobu míru.

Jak jsem již zmínil, v práci se chci zabývat nejen obecným historickým vývojem, ale

také spisovou službou, která je v rezortu obrany ze zákona vykonávána. Pro úvod do tématu považuji za nutné uvést obecné základy spisové služby vycházející především ze zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky o provádění výkonu spisové služby č. 191/2009 Sb.. Kromě obecných informací, považuji za nutné, seznámit se základními pojmy, týkající se spisové služby. Teprve poté, bych rád nastínil její vývoj a fungování v rámci rezortu, včetně představení programu GINIS – SSL, který je v rezortu obrany využíván pro zajišťování elektronické spisové služby.

Z hlediska rezortního archivnictví chci ve své práci uvést jeho historický vývoj, vznik a restrukturalizaci jednotlivých archivů v rámci ministerstva i armády. Pro tuto část byla klíčovým zdrojem informací studie Pavla Minaříka - *90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví*.

Co se týče současnosti, chtěl bych představit aktuální archivní síť rezortu, včetně přehledu typických archiválií, které jsou v nich uloženy.

V závěru práce chci věnovat prostor pro události související s povodněmi v roce 2002. Tehdy byla zaplavena budova pražské Invalidovny, včetně archiválií Vojenského historického archivu. V této části se zaměřím na záchranné práce, postupy efektivní záchrany a navrácení archiválií po procesech mrazení, sušení a čištění, které mu předcházelo.

Na úplný konec práce bych chtěl zpracovat a chronologicky seřadit nejdůležitější události v rezortu pro zkoumané období, což podle mého názoru práci obohatí a přispěje k většímu přehledu.

2. Historie rezortu obrany

2. 1 Vznik a vývoj Ministerstva národní obrany v meziválečných letech

Bezprostředně po vzniku samostatného Československa, 30. října 1918, stanovil Národní výbor na svém zasedání orgán nejvyšší vojenské správy. Tím se stal Výbor pro národní obranu, pověřený řízením všech záležitostí týkajících se armády a obrany státu. Jeho výkonným orgánem byl ustanoven vrchní správce československých vojsk. Tím se stal dr. Josef Scheiner. 30. října 1918 jmenoval Národní výbor polního podmaršálka Diviše vrchním velitelem československé branné moci, čímž převzal pravomoci bývalého vojenského velitelství v Praze. Tento úřad byl podřízen úřadu vrchního správce. Vrchní správce československých vojsk a Vrchní velitel československé branné moci dohromady tvořili Vrchní vojenské velitelství.¹ Tento orgán státní moci byl ke dni 18. prosince 1918 zrušen a jeho pověření přešlo na nově vzniklé Ministerstvo národní obrany. To vzniklo 14. 11. 1918 a jeho prvním ministrem byl jmenován Václav Klobáček.² Součástí Prozatímní Československé vlády, která vznikla již za války v Paříži, bylo také Ministerstvo vojenství pro československé zahraniční vojsko. Toto ministerstvo na krátký čas fungovalo paralelně s Ministerstvem národní obrany i za první republiky a mělo na starosti československé legie. Jediným ministrem zmiňovaného rezortu byl Milan Rastislav Štefánik. Po jeho tragické smrti 4. května 1919, již úřad nebyl znovu obsazen a ministerstvo zaniklo.³

Hlavním úkolem nově vzniklého Ministerstva národní obrany byla organizace dobrovolnických jednotek, při současné organizaci pravidelné armády. Ministerstvo mělo také na starosti zabezpečení návratu československých legií ze zahraničí, zajistit budování zbrojního průmyslu a přípravu plánu na obsazení sporných území. Tento plán byl prvně

¹HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 3. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5. S. 461.

²FIDLER, Jiří - SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha : Libri, 2006. 761 s. ISBN 80-7277-256-2. S. 67.

³JOHN, Miloslav. *Milan Rastislav Štefánik : život národního hrdiny*. Olomouc : Votobia, 2000. 143 s. ISBN 978-80-7198-412-2. S. 119.

realizován rozkazem ministerstva ze dne 19. ledna 1919, o vojenském obsazení Těšínska, jehož velením byl pověřen podplukovník Josef Šnejdárek.⁴

Především v prvních letech své existence procházelo Ministerstvo národní obrany řadou organizačních změn. Zvláštní postavení v rámci Ministerstva národní obrany měl Hlavní štáb československé branné moci, který v období od 1. ledna 1921 do 9. března 1922 fungoval jako samostatně mimo strukturu ministerstva. Definitivní podobu po organizační stránce dosáhlo Ministerstvo národní obrany až v roce 1927.

Ministerstvo bylo členěno na odbory, přičemž mezi nimi měl zvláštní postavení presidiální odbor, tzv. presidium, které se staralo o záležitosti společné pro celé ministerstvo. Presidium bylo dále rozděleno na tři samostatná oddělení.

- 1) **Vojenské** – starající se o osobní agendu aj.,
- 2) **Politické** – zabývající se nařízeními a opatřeními pocházejícími ze zasedání vlády a Národního shromáždění,
- 3) **Administrativní** – činné v oblasti vydávání úředních publikací

Do roku 1926 bylo součástí presidia také oddělení zahraniční, jež mělo na starosti vojenské atašé.⁵ Kromě presidia se organizační struktura Ministerstva národní obrany skládala z těchto odborů:

- 1) Všeobecně vojenský odbor – spravoval záležitosti pěchoty, jezdeckta, tankových jednotek, zdravotnické, veterinární, doplňovací, duchovní a justiční služby.
- 2) Dělostřelecký a zbrojní odbor – zajišťoval fungování dělostřelectva a samostatných útvarů zvláštních bojových prostředků.
- 3) Letecký odbor – zabýval se záležitostmi vojenského letectva a jednotek protivzdušné obrany.
- 4) Technický odbor – spravoval záležitosti železničního, telegrafního a ženijního vojska a stavební a ubytovací služby.
- 5) Správní odbor⁶ – byl činný v oblasti organizačních záležitostí, dále pak v oblasti platové a rozpočtové politiky.

⁴ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. Olomouc : Votobia, 2001. 133 s. ISBN 978-80-7198-458-0. S. 20.

⁵ V roce 1926 bylo toto oddělení v rámci organizačních změn začleněno do struktury Hlavního štábu.

⁶ V roce 1937 byl přejmenován na Intendanční odbor.

6) Politicko-právní odbor – zajišťoval legislativní činnost ministerstva, připravoval návrhy zákonů a vznášel k nim připomínky, vedl osobní agendu, řešil pracovní právní vztahy.⁷

Výše jmenované odbory se také zabývaly organizací, mobilizačními přípravami, zajišťovaly zbraně a zbrojní materiál, řídily hospodaření s ním a vedly jeho evidenci.

Ve struktuře Ministerstva obrany fungovaly zvláštní orgány, které byly pořízeny přímo ministři. Například Generální inspektor československých vojsk,⁸ Kontrolní sbor vojenské správy, úřad Úsporného komisaře vojenské správy.⁹ Důležitou součástí ministerstva byl také Armádní poradní sbor, který se zabýval základními otázkami organizace armády, výcviku, mobilizace a operačních plánů.¹⁰

2. 2 Formování a existence Československé armády za 1. republiky

Se vznikem samostatného Československa a v době jí těsně předcházející, panovaly dohady o podobě ozbrojených složek nově vzniklé republiky. V průběhu 1. světové války i samotný prezident Masaryk předpokládal, že nevznikne klasická armáda založená na principu všeobecné branné povinnosti, ale že obrana státu bude zajišťována v podobě občanských milicí.¹¹ I po vzniku republiky se Masarykův návrh těšil poměrně široké podpoře politiků, včetně ministra národní obrany. Otázka ohledně podoby ozbrojených sil byla definitivně vyřešena až v roce 1920. V tomto roce schválilo Revoluční shromáždění 19. března zákon, který stanovil všeobecnou brannou povinnost.¹² Ta byla stanovena pro muže od dvaceti do padesáti let, pro vojáky z povolání byla do šedesátého roku života. Délka základní vojenské

⁷ LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany České republiky : Ministerstvo obrany 1918 - 1989* [online]. 2007 [cit. 2011-11-25].

Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

⁸ Viz také Generální inspektorát branné moci

⁹ Úřad fungoval pouze do roku 1936.

¹⁰ LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany České republiky : Ministerstvo obrany 1918 - 1989* [online]. 2007 [cit. 2011-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

¹¹ BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl*. Praha : Naše vojsko, 1987. 584 s. ISBN 28-044-87.

¹² Zákon č. 193/1920 Sb., branný zákon

služby byla stanovena původně na 14 měsíců, ale v průběhu trvání první republiky se několikrát změnila.

Armáda byla rozdělena na aktivní armádu, 1. zálohu (muži do 40 let) a na 2. zálohu (od 41 do 50 let). Mírový stav armády byl zpočátku stanoven na 150 000 mužů.¹³ Po dobu celého meziválečného období v Československu působily spojenecké zahraniční mise. Do roku 1919 to byla mise italská, v čele stál generál Luigi Giuseppe Piccione a jejím hlavním úkolem bylo velet při obsazování území Slovenska československými jednotkami. Od roku 1919 fungovala na našem území mise francouzská. Francouzská vojenská mise vznikla na základě žádosti Československé armády. Velitel této mise byl zároveň náčelníkem Hlavního štábu československé branné moci. Od této praxe se upustilo v roce 1925.¹⁴ Od 1. ledna 1926 byl funkcí náčelníka Hlavního štábu pověřen generál Jan Syrový a francouzské vojenské misi byly omezeny pravomoci a měla pouze poradní funkci. Ve vedení francouzské mise se vystřídali postupně tři generálové – Maurice Pellé (1919 –1921), Eugène Mittelhauser (1921 - 1926) a Louis Faucher (1926 – 1938).¹⁵

Pro Československo byl počátkem 20. let důležitý podpis dvou spojeneckých smluv. V letech 1920 a 1921 to byly mírové smlouvy s Jugoslávií¹⁶ a Rumunskem, čímž vznikl spojenecký pakt zvaný Malá dohoda, jež měla zaručit bezpečnost těchto tří států před Maďarskem. O tři roky později pak Československo ze strachu z německé agrese podepsalo spojeneckou smlouvu s Francií.

V roce 1922 proběhla v rámci armády reorganizace, ze které vzniklo 12 pěších divizí, 3 jezdecké a 2 horské brigády. Mírový stav armády tedy dosáhl původně plánovaného počtu 150 000 mužů ve zbrani v době míru.

Počátkem třicátých let v souvislosti s nástupem Adolfa Hitlera k moci v Německu, se změnila bezpečnostní situace ve střední Evropě, na což nutně musela zareagovat i naše armáda. Proto v letech 1934 až 1938 probíhala reorganizace a modernizace. Do čela Hlavního štábu byl dosazen generál Ludvík Krejčí, který prosazoval zvýšení výdajů z veřejného rozpočtu pro armádu, neboť musela být částečně nově přezbrojena a také se začala stavět síť pohraničních

¹³ BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl*. Praha : Naše vojsko, 1987. 584 s. ISBN 28-044-87. S. 128

¹⁴ STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5. S. 16

¹⁵ Tamtéž, str. 14

¹⁶ Správné dobové označení pro tento stát je Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Pojmenování Jugoslávie vzniklo až 3. října 1929.

opevnění. Bezpečnost státu měla být také pojištěna novou spojeneckou smlouvou se Sovětským svazem, která byla uzavřena 16. května 1935. Ta měla zajišťovat vzájemnou pomoc v případě napadení ze strany Německa. Podmínkou této smlouvy však bylo, že jako první svou pomoc vyšle Francie.¹⁷ 13. května byl také přijat zákon o obraně státu, který kodifikoval přesná pravidla řízení obrany republiky v případě napadení.¹⁸ Modernizace a restrukturalizace armády byla částečně dokončena již v roce 1938. Zbývala část systému pohraničního opevnění při hranicích s Německem,¹⁹ které bylo naplánováno dokončit až koncem roku 1946.²⁰ Výsledkem reorganizace ozbrojených sil byl mírový početní stav 200 000 mužů organizovaných do 17 pěších divizí a 4 rychlých divizí. V květnu 1938 byla v důsledku zhoršující se politické situace vyhlášena částečná mobilizace

Všeobecná mobilizace v roce 1938

Dne 23. září 1938 ve 22:00, došlo na základě nařízení prezidenta Edvarda Beneše, prostřednictvím vládní vyhlášky č. 183/1938 Sb., k vyhlášení všeobecné mobilizace. Jejíž znění předkládám:

„Vláda republiky Československé vylašuje podle §57. odst.1 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb.z. a n., o obraně státu, den 23. září 1938, jimž byla nařízena presidentem republiky podle §23. branného zákona mobilisace, za den vstupu státu Československého do branné pohotovosti.

Jan Syrový v.r. “²¹

Způsob, kterým proběhla vyhlášená mobilizace, předčil všechna očekávání. Během 24 hodin od jejího vyhlášení se ke svým útvarům přihlásilo odhadem 75% povolanych mužů. Výjimkou byli branci německé národnosti, jejichž počet se odhaduje mezi 10 a 25%.

¹⁷ Spojenecká smlouva se Sovětským svazem z 16. května 1935 navázala na francouzsko-sovětskou ze dne 2. května téhož roku.

¹⁸ Zákon č. 131/1936 Sb., o obraně státu

¹⁹ Situaci zkomplikoval anšlus Rakouska, protože hranice s ním byla kryta pouze nedokončeným pásem lehkého opevnění a šesti pěchotních srubů.

²⁰ TESAR, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha : Prostor, 2000. 256 s. ISBN 80-7260-035-4. S. 38.

²¹ Vládní vyhláška č. 183/1938 Sb., o vstupu státu do branné povinnosti

V následující tabulce uvádím přibližný početní stav zmobilizované Československé armády na konci září 1938:²²

Druh jednotek	Počet
Vojáci	1 280 000
Koně	217 000
Motorová vozidla	26 000
Pušky (pouze nové vzory)	762 000
Pistole (pouze nové vzory)	188 000
Kulometry (pouze nové vzory)	40 000
Minomety (pouze nové vzory)	900
Protitankové kanony (bez kanonů v opevnění)	780
Polní děla	2270
Lehké tanky	350
Obrněné automobily	70
Tančíky	70
Obrněné vlaky	17
Letadla	950
Protiletadlové kulometry	230
Protiletadlové kanony	250

Armádní jednotky byly rozděleny na skupiny A a B, přičemž skupina A byla učena k přímému bránění hranic. Sídlem Hlavního štábu a místo odkud se měla řídit obrana Československé republiky, se stal zámek v Račicích u Vyškova.²³

Přelomovým okamžikem této největší vojenské operace v historii Československa bylo podepsání Mnichovské dohody a následné přijetí jejích podmínek 30. září československou vládou za účasti prezidenta republiky. Přijetí Mnichovské dohody neznamenal okamžitý konec pro mobilizaci. Ještě 1. října vrchní velitel armády generál Ludvík Krejčí nařídil, aby v ní bylo pokračováno. O demobilizaci se rozhodlo až na mimořádném zasedání ministerské

²² MINAŘÍK, Pavel. Mobilizace předválečné armády v roce 1938. *Armádní technický magazín*. 1998, 10, s. 6 - 10. ISSN 1210-2849.

²³ Tamtéž

radý 6. října.²⁴

Proces demobilizace měl probíhat ve čtyřech etapách v průběhu celého října. Útvarů, které operovali na Slovensku a Podkarpatské Rusi se netýkala třetí a čtvrtá etapa, kde zůstávala napjatá situace, kvůli menším střetům s armádou Maďarska a Polska. Konec mobilizace na celém území republiky nastal 15. prosince 1938.²⁵

Základní struktura prvorepublikové armády

Nejvyšším představitelem Československé branné moci byl prezident republiky. V jeho kompetencích bylo jmenování nejvyšších představitelů armády, a to na základě návrhu ministra národní obrany. Konkrétně se jednalo například o funkce náčelníka Hlavního štábu, generálního inspektora, zemské vojenské velitele, velitele divizí, nejvyššího vojenského prokurátora a další. Další z pravomocí prezidenta bylo vyhlášení mobilizace, která také byla dvakrát za dobu existence první republiky vyhlášena (1921 a 1938).

V rámci armády fungovala čtyři zemská vojenská velitelství. V Praze pro Čechy, v Brně pro Moravu a Slezsko, v Bratislavě pro Slovensko a v Užhorodě²⁶ pro Podkarpatskou Rus. Armáda byla dělena podle svěřených úkolů na Služby a Zbraně. Pod organizační složku Služby patřil vojenský justiční aparát, dále pak duchovní, zdravotníci, veterináři apod. Složka Zbraně se dělila na hlavní a pomocné. Mezi hlavní patřila pěchota, jezdeckvo, dělostřelectvo a letectvo. Mezi pomocné pak telegrafní a ženijní vojsko, vozatajstvo, automobilní vojsko a železniční pluk.²⁷

2. 3 Ministerstvo a armáda v letech 2. světové války

V průběhu druhé světové války, respektive již od března 1939, panovaly pro české a slovenské vojáky naprosto rozlišné podmínky, což souviselo se vznikem Protektorátu Čechy a Morava na jedné straně a samostatného slovenského státu na straně druhé. Slovenští vojáci se

²⁴ MINAŘÍK, Pavel. Mobilizace předválečné armády v roce 1938. *Armádní technický magazín*. 1998, 10, s. 6 - 10. ISSN 1210-2849. S. 10.

²⁵ Tamtéž, str. 10

²⁶ Toto zemské velitelství bylo v roce 1925 přemístěno do Košic.

²⁷ BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl*. Praha : Naše vojsko, 1987. 584 s. ISBN 28-044-87.

pak v průběhu války zúčastnili útoku na Polsko, operace Barbarossa a jiných boj především na východní frontě po boku nacistického Německa. Slovenskou brannou mocí a jeho řídicími orgány se však zabývat nemíním, zaměřím se na poměry v nově vzniklém útvaru na území dnešní republiky – Protektorátu Čechy a Morava. Pozornost směřuji na domácí scénu, i když v průběhu války byly v zahraničí ustaveny exilové vlády²⁸, ve kterých byli zastoupeni ministři národní obrany,²⁹ kteří se podíleli se na vzniku československých jednotek, které následně bojovali po boku spojenců.

Ministerstvo národní obrany v šestiletém trvání protektorátu, fungovalo pouze do konce roku 1939, kdy zaniklo. Celá původní československá branná moc byla rozložena dne 16. března 1939 s vydáním Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava.³⁰, především ve článku 1 a 7.

„Části bývalé Česko-Slovenské republiky, obsazené v březnu 1939 německými oddíly, náleží od nynějška k území Velkoněmecké říše a vstupují jako Protektorát Čechy a Morava pod její ochranu.“

Článek 7 tohoto dokumentu, pak řeší otázku obrany:

„Říše poskytuje protektorátu vojenskou ochranu. Vykonávajíc tuto ochranu, udržuje říše v protektorátu posádky a vojenské zařízení. Pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku může protektorát zřídit vlastní sbory. Organizaci, početní sílu a výzbroj určí říšská vláda.“

Na základě tohoto výnosu vydala 6. června protektorátní vláda nařízení³¹, které mělo vyřešit převedení bývalých vojáků z povolání do jiných profesí. Každému byl přidělen obor, do kterého měl nastoupit. Pokud tak bez zdůvodnění neučinil, ztratil nárok na vojenské zabezpečení. Vojáci starší 48 let byli posláni do výslužby, Židé pak byli propuštěni bez náhrady ze zákona.

Byly také určené termíny, do kdy měla být celá československá armáda zlikvidována.

²⁸ Postupně dvě v Londýně a jedna v Moskvě

²⁹ V obou londýnských Šrámkových vládách to byl generál Sergej Ingr, od 19. Zář 1944 byl pak vedením ministerstva pověřen generál Rudolf Viest. V moskevské vládě Zdeňka Fierlingera zastupoval post státního tajemníka ministerstva národní obrany Mikuláš Ferjenčík

³⁰ Zákon č. 75/1939 Sb., Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava

³¹ Vládní nařízení č. 139 Sb., o umístování a jiném zaopatření zaměstnanců vojenské správy a děle sloužících

Útvary zbraní a služeb, úřady a ústavy a velitelství divizí do 31. července 1939, velitelství sborů do 30. září 1939 a Ministerstvo národní obrany do 31. prosince 1939. Likvidací celého rezortu byli postupně pověřeni generálové Jan Syrový, Alois Eliáš a Jan Hrabčík.

V souvislosti s likvidací armády a článku 7 výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, vydala protektorátní vláda nařízení ze dne 25. července 1939, na jehož základě vzniklo takzvané Vládní vojsko.³² To vzniklo se schválením německých okupačních úřadů, které chtěly daným souhlasem vyvolat pocit určité samostatnosti protektorátu na Říši a také chtěly zabránit, prostřednictvím vytvoření vojenské pracovní příležitosti, hromadného zapojení bývalých vojáků do odbojové činnosti.³³

Říšská vláda pro vládní vojsko stanovila maximální početní stav. Ten byl určen na 7 000 vojáků včetně důstojníků a 350 civilních zaměstnanců. Skutečný stav byl ovšem nižší a postupně navyšující se stavy dosáhly téměř maximálního stanoveného počtu až v roce 1944.³⁴

Vládní vojsko bylo původně výhradně složené z bývalých příslušníků československé armády. V dalších letech probíhal vždy 1. října odvod do Vládního vojska. Ten byl prováděn z řad dobrovolníků české národnosti. Požadovaný věk byl od 18 do 24 let. Požadavků ke splnění musel nový rekrut splnit více. Mezi ně patřila předepsaná výška, minimálně základní vzdělání, svobodný stav a další.³⁵

Velitelství Vládního vojska, označovaném jako Generální inspektorát, velel po celou dobu jeho existence generál Jaroslav Eminger. Vojsko se skládalo z 12 praporů o síle okolo 500 mužů. Dohled nad ním vykonával zmocněnec wehrmatu se styčným štábem. V této funkci se postupně vystřídali generálové Erich von Friderici, Rudolf Toussaint a Ferdinand Schall.³⁶

Vládní vojsko bylo v protektorátu využíváno jako hradní stráž u státního prezidenta Háchy a především na technické práce. V průběhu války prezident Hácha nabídl úřadu říšského protektora, posléze německému státnímu ministerstvu pro Protektorát Čechy a Moravu nabídku o vyslání Vládního vojska na východní frontu. Tyto spíše formální nabídky

³² Vládní nařízení č. 216/1939 Sb., jímž se zřizuje vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava

³³ KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939 - 1945 : Vlastenci či zrádci?*. Praha : Libri, 2002. 152 s. ISBN 80-7277-063-2. S. 12.

³⁴ Tamtéž, str. 14

³⁵ Tamtéž, str. 16

³⁶ MAREK, Jindřich. *Háchovi Melody Boys : Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944-1945*. Praha : Svět křidel, 2003. 361 s. ISBN 80-85280-95-7. S. 233 – 235.

byly ovšem v obou případech zamítnuty.³⁷

Změna ovšem nastala na jaře roku 1944. Němečtí okupanti začali mít obavy, aby se nevyplnily plány československé exilové vlády a Vládní vojsko se v závěrečné fázi války nezapojilo do bojů na straně spojenců. O tom, že tyto obavy byly skutečné, vypovídá i následující výrok Karla Hermanna Franka:

„Musel bych dát všechny příslušníky Vládního vojska od generála Emingera až do posledního vojáka postřílet, proto je raději pošlu ven z protektorátu, abych odbojnému hnutí rázem udělal přítrž.“³⁸

Frank skutečně dostal svých slov, a tak ve dnech 23. – 29. května 1944 byla většina³⁹ vládního vojska odeslána do severní Itálie na pomocné a strážní práce. V Itálii se pak vyplnily německé obavy, když 800 vojáků vládního vojska dezertovala a připojila se postupně do různých spojeneckých, či partyzánských oddílů. Zbytek vládního vojska byl kromě důstojníků odzbrojen a poslán na stavbu systému alpských pevností. Po německé kapitulaci na italské frontě se vojáci vládního vojska sami přejmenovali na 1. českou pěší brigádu, vzhledem ke konci války jako takové však již do bojů nezasáhli.

Vojáci 1. praporu vládního vojska, kteří zůstali v Praze pro plnění funkce hradní stráže, se na rozkaz gen. Emingera, zapojili 5. května do Pražského povstání.⁴⁰

Vládní vojsko zaniklo rozhodnutím Ministerstva národní obrany 11. května 1945.⁴¹

2. 4 Ministerstvo a Armáda v poválečné době

Ihned po skončení druhé světové války byla dne 25. května 1945 schválena Prozatímní organizace československé branné moci, na jejímž základě byla reorganizována armáda

³⁷ KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939 - 1945 : Vlastenci či zrádci?*. Praha : Libri, 2002. 152 s. ISBN 80-7277-063-2. S. 42 – 45.

³⁸ MAREK, Jindřich . *Háčovi Melody Boys : Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944-1945*. Praha : Svět křídél, 2003. 361 s. ISBN 80-85280-95-7. S. 26.

³⁹ 11 praporů z 12.

⁴⁰ KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939 - 1945 : Vlastenci či zrádci?*. Praha : Libri, 2002. 152 s. ISBN 80-7277-063-2. S. 91 – 98.

⁴¹ Tamtéž, str. 103.

v Československu.

Území republiky bylo rozčleněno do čtyř oblastí,⁴² kde začali vznikat nové vojenské struktury. Hlavním úkolem armády v poválečných letech byla organizace odsunu Němců a Maďarů z československého území a bojové nasazení proti skupinám Ukrajinské povstalecké armády, známější pod názvem banderovci.

Armáda a celý rezort obrany se ovšem v poválečné době zmítal v problémech vycházející z personálních i materiálních nedostatků. Z tohoto důvodu proběhla v roce 1947 v armádě reorganizace, která měla za následek snížení početních stavů a zániku některých posádek. Zároveň vešel v platnost takzvaný Malý a Velký výzbrojní program, který obsahoval nezbytné kroky k modernizaci celé armády. Došlo také ke změnám ve struktuře nejvyššího vojenského velitelství, přičemž byl nově náčelník hlavního štábu přímo podřízen ministru národní obrany.⁴³

Důležitý přelom nejen pro armádu, ale i celou republiku přinesly únorové události roku 1948 spojené s převzetím moci komunisty. Vojsko jako takové se do změn nezapojilo i díky rozkazu ministra národní obrany generála Ludvíka Svobody. Rozkaz vyzýval vojáky, aby zachovali klid a nezasahovali do politických událostí. I přesto se nové politické okolnosti dotkly armády už několik dní po převratu. V průběhu března a dubna 1948 bylo donuceno armádu opustit 27 generálů a 813 vysokých důstojníků především z hlavního štábu. V následujícím roce pak dalších přibližně 2 000 vojáků. Tyto zásahy do složení armády ze strany nové moci nebyly konečné. Do roku 1953 muselo armádu z politických důvodů opustit 4 000 důstojníků, což tvořilo téměř celou jednu třetinu důstojnického sboru. Kromě toho téměř 1 000 z nich bylo odsouzeno k vysokým trestům odnětí svobody a 28 odsouzeno k trestu smrti na základě vykonstruovaných soudních procesů.⁴⁴

V důsledku politické změny došlo také ke změně strategie rozmístění vojenských sil. Ty byly od této doby převážně koncentrovány při hranicích s americkou okupační zónou v Německu, naopak došlo k oslabení vojenských posádek na Slovensku.

V roce 1950 byl v dubnu odvolán velitel hlavního štábu generál Šimon Drgáč včetně několika dalších generálů štábu. Na místo Drgáče byl jmenován generál Jaroslav Procházka, který byl bývalý náčelník Hlavní správy výchovy a osvěty. V kombinaci tohoto faktoru

⁴² S velitelstvími v Praze, Táboře, Brně a Bratislavě

⁴³ STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5. S. 60.

⁴⁴ Tamtéž, str. 64

nekompetentní osoby a osobou ministra národní obrany generála Alexeje Čepičky byl rezort obrany v podstatě v rukou sovětských vojenských poradců. Hlavní štáb byl přestavěn do podoby podle sovětského vzoru a byl nově přejmenován na Generální štáb.⁴⁵ Ten také ztratil svoji suverenitu v rámci rezortu a nově se stal přímou součástí Ministerstva národní obrany, přičemž přišel i o některé ze svých kompetencí. Změny se dotkly celé armády, která začala být stavěna podle sovětského vzoru. Současně došlo k navýšení počtů vojáků na 297 000, což je nejvíce v celé historii Československa. V roce 1954 byla Československá armáda přejmenována na Československou lidovou armádu.⁴⁶

Sovětský svaz prohloubil svůj vliv v Československu také díky podepsání Varšavské smlouvy dne 14. května 1955. Smlouvu podepsalo následujících 8 zemí východního bloku: Albánská lidová republika, Bulharská lidová republika, Československá republika, Maďarská lidová republika, Německá demokratická republika⁴⁷, Polská lidová republika, Rumunská socialistická republika a Svaz sovětských socialistických republik. Varšavská smlouva vznikla jako reakce vzniku Západoevropské unie a především kvůli podepsání takzvané Pařížské dohody, která umožnila Německé spolkové republice vstup do NATO. Varšavská smlouva měla za úkol vytvořit vojenskou spolupráci podepsaných zemí na společné obraně socialismu v Evropě. Smlouva byla uzavřena na dobu 20 let s tím, že dojde k automatickému prodloužení o dalších 10 let u těch států, které do té doby smlouvu nevypoví. V rámci Varšavské smlouvy došlo k vytvoření Spojeného velení ozbrojených sil se sovětským velením, což fakticky znamenalo, že jednotliví náčelníci generálních štábů mu byli podřízeni, čímž členské země ztratily svou vojenskou suverenitu.⁴⁸

V roce 1958, proběhla v naší armádě další reorganizace, která byla spojená se snižováním stavů. V následujících letech se začaly vytvářet plány na případný vojenský konflikt se západními zeměmi, přičemž z československé lidové armády se měl vytvořit front v rámci vojsk Varšavské smlouvy.

Důležitým předělem nejen pro armádu, byl 21. srpen 1968, kdy bylo Československo obsazeno vojsky pěti armád Varšavské smlouvy. Okupační jednotky zahrnovaly odhadem asi

⁴⁵ STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5. S. 67

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Členem od roku 1956.

⁴⁸ STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5. S. 69

500 000 vojáků, 6 300 tanků, 2 000 děl a 800 letadel.⁴⁹ Po odchodu okupačního vojska zůstalo na našem území více než 70 000 sovětských vojáků. Následkem toho, musela být provedena nová restrukturalizace armády v jednotlivých částech republiky. Početní stav armády byl rovněž snížen o 20 000 vojáků. Tato podoba armády zůstala zachována až do roku 1991.

28. dubna 1971 vydal ministr národní obrany generál Martin Dzúr trvale platný rozkaz „o vyčlenění sil prostředků Československé lidové armády k zabezpečení klidu a pořádku na území Československé socialistické republiky.“ Na základě tohoto rozkazu mělo být udržováno v průběžné bojové pohotovosti 14 510 vojáků na potlačení případných nepokojů na území republiky. Tento rozkaz zůstal v platnosti až do roku 1989 a také v průběhu listopadové revoluce bylo navrhováno v plénu ÚV KSČ, aby vyčleněné jednotky zasáhly proti demonstrantům. Nakonec se tak naštěstí nestalo a armáda se tak do listopadových událostí vůbec nezapojila.

⁴⁹ STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5. S. 73

3. Rezort obrany od roku 1989

3. 1 Současné Ministerstvo obrany

Ministerstvo obrany České republiky bylo zřízeno 8. prosince 1992, nabytím platnosti zákona č. 2/1969 Sb., ve znění novely zákona č. 548/1992 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Tento zákon vymezuje oblast působnosti ministerstva takto:

„Ministerstvo obrany je ústředním orgánem státní správy zejména pro

- a) zabezpečování obrany České republiky,*
- b) řízení Armády České republiky,*
- c) civilní ochranu,*
- d) vojenské soudnictví,*
- e) správu vojenských újezdů.⁵⁰*

Ministerstvo obrany jako orgán pro zabezpečování obrany

- a) se podílí na zpracování návrhu vojenské obranné politiky státu,*
- b) připravuje koncepci operační přípravy státního území,*
- c) navrhuje potřebná opatření k zajištění obrany státu vládě České republiky, Radě obrany České republiky a prezidentu České republiky,*
- d) koordinuje činnost ústředních orgánů, správních orgánů a orgánů samosprávy a právnických osob důležitých pro obranu státu při přípravě k obraně,*
- e) řídí vojenskou zpravodajskou službu a vojenské obranné zpravodajství,*
- f) zabezpečuje nedotknutelnost vzdušného prostoru České republiky a koordinaci vojenského letového provozu s civilním letovým provozem,*
- g) organizuje a provádí opatření k mobilizaci Armády České republiky, k vedení evidence občanů podléhajících branné povinnosti a k vedení evidence věcných prostředků, které budou za branné pohotovosti poskytnuty pro potřeby Armády České republiky,*
- h) povolává občany České republiky k plnění branné povinnosti.⁵¹*

⁵⁰ Zákon č. 2/1969 Sb., ve znění novely zákona č. 548/1992 Sb., §16, odst. 1

⁵¹ Zákon č. 2/1969 Sb., ve znění novely zákona č. 548/1992 Sb., §16, odst. 2

- *Ministerstvo obrany v rámci evropských bezpečnostních struktur organizuje součinnost s armádami jiných států.*⁵²
- *Ministerstvo obrany vykonává státní dozor nad radiační ochranou ve vojenských objektech.*⁵³
- *Práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů ve věcech státní správy na úseku civilní ochrany přecházejí z Ministerstva obrany na Ministerstvo vnitra dnem nabytí účinnosti zákona o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.*⁵⁴

Krátce před rozpadnutím Československa, v roce 1992, bylo z označení Ministerstva národní obrany vypuštěno slovo „národní“. Ministerstvo obrany sídlí na šestém pražském obvodu na adrese Tychonova 1, 160 01. Současným ministrem obrany je od července 2010 Alexandr Vondra. Struktura současného Ministerstva obrany je naznačena v příloze č. 1.

3. 2 Armáda v polistopadové éře

Polistopadová éra pro Československou armádu, respektive Armádu České republiky přináší řadu změn. Tou první byla změna především formálního charakteru související se změnou režimu. Armáda byla již na jaře roku 1990 přejmenována. Z názvu se vypustilo slovo „lidová“, které připomínalo dobu minulou.⁵⁵ V souvislosti s politickými změnami nejen u nás, ale i v ostatních evropských státech začalo docházet k razantnímu snižování počtu vojáků z povolání, což souviselo i se Smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, která stanovovala maximální velikost armády. Velkou změnou pro armádu, co se týče závazků, byl zánik Varšavské smlouvy 1. července roku 1991.

K 1. lednu 1993 zanikla Česká a Slovenská Federativní republika, z čehož pramenily důsledky i pro armádu. Československá armáda byla rozdělena na Armádu České republiky a

⁵² Zákon č. 2/1969 Sb., ve znění novely zákona č. 548/1992 Sb., §16, odst. 3

⁵³ Tamtéž, odst. 4

⁵⁴ Tamtéž, odst. 5

⁵⁵ Zákon č. 74/1990 Sb., zákon, kterým se upravuje název československé armády

Armádu Slovenskej republiky.⁵⁶

Významným okamžikem, nejen pro armádu byl vstup České republiky do Severoatlantické aliance.⁵⁷ Neméně důležitým krokem v modernizaci armády jako takové, byla její úplná profesionalizace, která vychází z novely branného zákona, kterou schválila Poslanecká sněmovna 24. září 2004 a Senát Parlamentu České republiky 4. listopadu 2004. Na základě této novely zákona došlo ke zrušení vojenské základní a civilní služby. Armáda se tak od 1. ledna 2005 stala plně profesionální a branná povinnost bude vyžadována pouze při ohrožení státu nebo za válečného stavu.⁵⁸ I po zrušení základní vojenské služby klesá početní stav v armádě. K prvnímu lednu 2011 bylo v armádě zaměstnáno 30 564 lidí. Z toho počtu pak připadá 8 303 na civilní zaměstnance a 22 261 na vojáky z povolání.⁵⁹

Armáda České Republiky se na základě závazků členských zemí NATO, EU, OSN a OBSE zúčastnila 28 zahraničních misí a operací. Během roku 2010 byli příslušníci Armády České republiky zapojeni v následujících pěti zemích, ve kterých bylo nasazeno více než 2000 vojáků.

- 1) **Afghánistán** – čeští vojáci jsou zde ve třech provinciích Logár, Šarana a Wardak v rámci mise **ISAF**, která je pod patronací NATO. Jedná se především o podpůrné a rekonstrukční sbory, které mají mimo jiné za úkol výcvik afghánské armády.
- 2) **Kosovo** – vojáci zde působí v mírových sborech **KFOR**, která v Kosově působí již od roku 1999. Hlavním úkolem je dohled nad dodržováním mírového stavu v oblasti.
- 3) **Somálsko** - Tato námořní operace (**EU-NAVFOR – Atalanta**) má za úkol ochranu plavidel, která jsou součástí Světového potravinového programu. Ten organizuje potravinovou pomoc utečencům v Somálsku.
- 4) **Egypt** – V rámci operace **MFO** působí v Egyptě tři důstojníci Armády České republiky. Mají zde za úkol dohlížet na dodržování bezpečnostních podmínek mírové dohody mezi Egyptem a Izraelem.

⁵⁶ Armáda Slovenskej republiky byla od roku 2003 přejmenována na Ozbrojené sily Slovenskej republiky.

⁵⁷ O této události bude pojednáno v následující kapitole.

⁵⁸ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování

⁵⁹ *Armáda České republiky : Personnel Size at the Defence Department in 1993 - 2011* [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5770/>>.

5) **Bosna a Hercegovina** – Cílem operace **ALTHEA – EUFOR** je zachování bezpečí a míru, ale také přispění k pokroku Bosny a Hercegoviny do Evropské unie. Zároveň má také sloužit k boji s korupcí a organizovaným zločinem.

3. 3 Vstup ČR do NATO

Vstup České republiky do NATO lze považovat za jeden z největších úspěchů české diplomacie za posledních dvacet let. Vstup do NATO je navíc velmi úzce spjat s rezortem Ministerstva obrany, proto tuto událost považuji pro mou práci za neopomenutelnou. V úvodu této podkapitoly bych chtěl stručně představit tuto mezinárodní organizaci.

NATO, nebo-li Severoatlantická aliance, bylo založeno na základě podpisu tzv. Washingtonské smlouvy, vycházející z článku 51 Charty OSN, ze dne 4. dubna 1949. Smlouva vešla v platnost 24. srpna téhož roku, po ratifikaci v parlamentech všech dvanácti zakládajících zemí.⁶⁰ Zřejmě nejdůležitější částí Washingtonské smlouvy je článek číslo 5, jehož přesné znění je:

„Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti.“⁶¹

Právě obsah tohoto článku měl odradit Sovětský svaz a země v jeho vlivu před případným útokem na členské státy NATO. Principem NATO je společný závazek vzájemné spolupráce členských států v oblasti bezpečnosti při současném zachování plné svrchovanosti

⁶⁰ PREZENTAČNÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM MO. *10 let členství České republiky v NATO*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 127 s. ISBN 978-80-7278-491-2. S. 7.

⁶¹ Washingtonská smlouva ze dne 4. dubna 1949, článek 5

a nezávislosti.⁶²

V současné době je členem Severoatlantické aliance 28 států. Celou alianci řídí vojenské i civilní struktury, které se pokusím stručně představit.

Severoatlantická rada⁶³

Severoatlantická rada je hlavní rozhodovací orgán NATO. Její rozhodnutí se vztahují ke všem činnostem organizace, přičemž návrhy jsou přijímány jednomyslným souhlasem. Severoatlantická rada se skládá ze stálých zástupců všech členských zemí.

Výbor pro obranné plánování⁶⁴

Výbor pro obranné plánování je hlavním rozhodovacím orgánem v otázkách, které se týkají integrované vojenské struktury. V rámci tohoto sektoru má stejnou pravomoc jako Severoatlantická rada.

Skupina pro jaderné plánování⁶⁵

Skupina pro jaderné plánování je hlavní rozhodovací orgán v sektoru jaderné politiky NATO. Zabývá se rozmístěním, technickým zabezpečením, bezpečností jaderných zbraní, ochranou před nimi a možnostmi přežití při jejich použití.

Vojenský výbor NATO⁶⁶

Vojenský výbor NATO je nejvyšší vojenský orgán zastřešující se pravomocemi Severoatlantické rady a Výboru pro obranné plánování. Má za úkol doporučovat politickým orgánům NATO opatření, která považuje za nezbytná pro společnou obranu.

Generální tajemník NATO⁶⁷

Generální tajemník NATO je nejvyšší představitel NATO, který je jmenován členskými zeměmi za předsedu Severoatlantické rady, Výboru pro obranné plánování a

⁶² *Ministerstvo obrany České republiky : NATO – hlavní funkce* [online]. [cit. 2011-03-19]. Dostupné z WWW:<
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2410>>.

⁶³ North Atlantic Council

⁶⁴ Defence Planning Committee

⁶⁵ Nuclear Planning Group

⁶⁶ Military Committee

⁶⁷ NATO Secretary General

Skupiny pro jaderné plánování. Generální tajemník Severoatlantické aliance odpovídá za proces rozhodování v NATO a může zasahovat do případných sporů mezi členskými zeměmi. Od dubna 2009 je generálním tajemníkem NATO Dán Anders Fogh Rasmussen.⁶⁸

Nyní bych se rád zaměřil na vývoj novodobých vztahů mezi Českou republikou respektive Československem a Severoatlantickou aliancí.

Již krátce po sametové revoluci, v lednu 1990, navštívil tehdejší československý ministr zahraničí Jiří Dienstbier ústředí NATO a navázal kontakt s generálním tajemníkem NATO Manfredem Wörnerem. Ještě téhož roku v červenci zasedal summit NATO v Londýně a výsledkem zasedání byla tzv. Londýnská deklarace, která předložila návrhy na vojenskou i politickou spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy. 25. února 1991 byla zrušena Varšavská smlouva, což přispělo k novým jednáním o spolupráci mezi NATO a Československem. 21. října 1993 ministr obrany Spojených států amerických Les Aspin na zasedání ministrů obrany NATO v německém Travemünde přišel s návrhem tzv. „*Partnerství pro mír*“. Čímž reagoval na požadavek České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska o rychlém přijetí do NATO. Vzhledem ke sbližování České republiky s NATO se vynořily názory, že o případném vstupu do Severoatlantické aliance by se mělo rozhodovat v referendu.⁶⁹ To ovšem nakonec nikdy neproběhlo.

V červnu 1997, se americký prezident Bill Clinton vyjádřil, že NATO by mělo být v první vlně rozšířeno o Českou republiku, Polsko a Maďarsko. Již v srpnu téhož roku, Česká republika obdržela návrh jednání, která by měla určit podmínky vstupu do aliance. V dubnu 1998, poslanecká sněmovna parlamentu schválila přistoupení České republiky do NATO poměrem 154 ku 38 hlasům. Proti hlasovali poslanci KSČM a SPR-RSČ. Pro vstup se v senátu vyjádřilo 64 senátorů. 29. ledna 1999 Česká republika obdržela dopis generálního tajemníka NATO Javiera Solany, jímž byla oficiálně pozvána k přistoupení k Severoatlantické alianci. Prezident České republiky Václav Havel podepsal v únoru 1999 dokumenty o přistoupení k Severoatlantické smlouvě. Tímto krokem byl z naší strany ukončen proces přistoupení do Aliance.

Dne 12. března 1999 se Česká republika stala členem Severoatlantické aliance. Ministr zahraničí Jan Kavan společně s ministry zahraničí Polska a Maďarska odevzdal v Trumanově

⁶⁸ NATO : *Who's who* [online]. 2010 [cit. 2011-03-19]. Dostupné z WWW:<http://www.nato.int/cps/en/natolive/who_is_who.htm>.

⁶⁹ NATOaktual.cz : *Historie Severoatlantické aliance* [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z WWW:<http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/historienatoiv.htm>.

knihovně ve městě Independence v americkém státě Missouri ministryni zahraničí Spojených států amerických Madeleine Albrightové ratifikační listiny o vstupu do NATO.⁷⁰

Od této chvíle se Česká republika stala plnohodnotným členem Severoatlantické aliance. Ze členství v Alianci vyplývá řada práv, ale i povinností mezi které patří například podíl na rozpočtu a zapojení vojáků do společných akcí. V roce 2010 se čeští vojáci zapojili celkem do pěti zahraničních operací na území Kosova, Afghánistánu, Bosny a Hercegoviny, Velké Británie a Egypta. Celkem se v těchto operacích vystřídal více než dva tisíce vojáků. Česká republika do rozpočtu NATO přispívá necelým jedním procentem⁷¹ z objemu prostředků, kterými NATO disponuje. Od vstupu do Aliance do konce roku 2010 přispělo Česko do rozpočtů NATO částkou ve výši téměř čtyř miliard korun. Na druhou stranu Česká republika také čerpala z rozpočtu NATO a to částku přes tři miliardy korun.⁷²

⁷⁰ *NATOaktual.cz : Vztahy mezi Českou republikou a NATO* [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z WWW:<http://www.natoaktual.cz/na_cr.asp?y=na_cr/cravztahysnatoiv.htm>.

⁷¹ Přesně 0, 8829%

⁷² *Ministerstvo obrany České republiky : Finanční příspěvky České republiky pro NATO* [online]. 2009 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13431>>.

4. Spisová služba

Zásady pro výkon spisové služby jsou kodifikovány zákonem č. 499/2004Sb., o archivnictví a spisové službě, ve znění pozdějších předpisů. Podle zmíněného archivního zákona má spisová služba za úkol: „*zajištění odborné správy dokumentů došlých a vzešlých z činnosti původce, popřípadě z činnosti jeho právních předchůdců, zahrnujících jejich řádný příjem, evidenci, rozdělování, oběh, vyřizování, vyhotovování, podepisování, odesílání, ukládání a vyřazování ve skartačním řízení a to včetně kontroly těchto činností.*“⁷³ Má tedy za úkol veškeré úkony spojené s dokumentem a to od jeho vzniku, až po skartaci, popřípadě uložení do archivu.

Povinnost vykonávat spisovou službu mají veřejnoprávní původci, konkrétně:

- a) organizační složky státu,
- b) ozbrojené síly,
- c) bezpečnostní sbory,
- d) státní příspěvkové organizace,
- e) státní podniky,
- f) územní samosprávné celky,
- g) organizační složky územních samosprávních celků,
- h) právnické osoby zřízené nebo založené územními samosprávnými celky,
- i) vysoké školy,
- j) školy a školská zařízení s výjimkou mateřských škol, výchovných a ubytovacích zařízení a zařízení školního stravování,
- k) zdravotní pojišťovny,
- l) veřejné výzkumné instituce,
- m) právnické osoby zřízené zákonem,
- n) notáři.

Dále pak kraje, hlavní město Praha, obce s pověřeným obecním úřadem a obce se stavebním nebo matričním úřadem, městská část nebo městská obvod územně členěného statutárního

⁷³ Zákon č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 2

města a městská část hlavního města Prahy.

Mimo výše jmenovaných původců mají za povinnost uchovávat dokumenty a umožnit výběr archiválií za podmínek stanovených v zákoně také soukromoprávní původci a to: *podnikatelé zapsaní v obchodním rejstříku⁷⁴, politické strany, politická hnutí, občanská sdružení, odborové organizace, organizace zaměstnavatelů, církve a náboženské společnosti, profesní komory, nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti.*⁷⁵

4. 1. Výkon spisové služby

Výkon spisové služby je kromě zmíněného zákona o archivnictví a spisové službě dále upraven prováděcími vyhláškami č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, vyhláškou č. 645/2004 Sb., ve znění novely č. 192/2009 Sb., vyhláškou č. 193/2009 Sb., o stanovení podrobností provádění autorizované konverze dokumentů a vyhláškou č. 194/2009 o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek.

Výkon spisové služby obsahuje několik fází nakládání s dokumenty, a to: **příjem, označování, evidence, rozdělování, oběh, vyřizování, podepisování, odesílání, ukládání.** Tyto jednotlivé fáze se nyní pokusím za pomoci platné legislativy popsat.

Příjem dokumentů

„Doručené dokumenty se přijímají v místě k tomu určeném (...) (dále jen "podatelna").“⁷⁶ Dokument předaný mimo podatelnu nebo ústním podáním se předá podatelně. „Dokumenty, které z hlediska činnosti původce nemají úřední charakter, nepodléhají evidenci.“⁷⁷ Jak vypadá neúřední dokument, by mělo být zanesené ve spisovém řádu daného původce, popřípadě v jiném vnitřním předpise.⁷⁸

„Doručený dokument (...) opatří původce v den doručení otiskem podacího razítka.

⁷⁴ Pouze u dokumentů určených v příloze č. 1, zákona o archivnictví a spisové službě, ve znění novely zákona č. 309/2009 Sb.

⁷⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 63

⁷⁶ Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, § 2

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, § 2

Je-li dokument v digitální podobě opatřen zaručeným elektronickým podpisem (...) nebo kvalifikovaným časovým razítkem, ověří původce jejich platnost způsobem. Doručený dokument v digitální podobě se vždy zkontroluje, neobsahuje-li chybný datový formát nebo počítačový program způsobilý přivodit škodu na programovém vybavení (...) Pokud je škodlivý kód zjištěn,⁷⁹ dokument se považuje za nedoručený a upozorní o situaci odesilatele. „Doručený dokument v digitální podobě, který neobsahuje škodlivý kód, se v nezměněné podobě uloží v úložišti doručených datových zpráv, zavede se do elektronického systému spisové služby a označí se jednoznačným identifikátorem.“⁸⁰

Označování dokumentů

„Označování dokumentů ve spisové službě původce zajišťuje u dokumentů v digitální podobě elektronický systém spisové služby, u dokumentů v analogové podobě podatelna. Vede-li původce spisovou službu v elektronické podobě, může její součástí být rovněž evidence dokumentů v analogové podobě.“⁸¹ V případě analogové podoby je označování uskutečněno za pomoci podacího razítka, to obsahuje tyto údaje:

- 1) název původce,
- 2) datum, popřípadě čas doručení,
- 3) číslo jednací nebo evidenční číslo ze samostatné evidence dokumentů
- 4) počet listů dokumentu
- 5) počet listů příloh

Evidence dokumentů

„Základní evidenční pomůckou spisové služby vedené v elektronické podobě je elektronický systém spisové služby. Základní evidenční pomůckou při vedení spisové služby v listinné podobě je podací deník. Evidence dokumentů vedená v listinné podobě, zejména podací deník, je kniha vytvořená ze svázaných a očíslovaných listů tiskopisů, označená názvem původce, pro něhož je vedena, rokem, v němž je užívána, a počtem všech listů. O dokumentu se vedou v podacím deníku nebo v elektronickém systému spisové služby tyto

⁷⁹ Tamtéž, §4

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž, §5

údaje:“⁸²

- a) pořadové číslo
- b) datum doručení původci nebo datum vytvoření,
- c) adresa odesílatele,
- d) číslo jednacích odesílatele nebo evidenční číslo ze samostatné evidence dokumentů,
- e) počet listů dokumentu v analogové podobě, počet listů nebo počet svazků jeho příloh,
- f) stručný obsah dokumentu,
- g) označení útvaru, kterému byl dokument přidělen k vyřízení,
- i) spisový znak, skartační znak a skartační lhůta dokumentu nebo rok, v němž bude dokument zařazen do skartačního řízení,
- j) jednoznačný identifikátor dokumentu v digitální podobě, pokud se jedná o evidenci dokumentů v digitální podobě v elektronickém systému spisové služby.

Rozdělování a oběh dokumentů

„Rozdělování doručených dokumentů provádí podatelna podle spisového řádu původce. (...) Zaevidovaný dokument se předává k vyřízení příslušnému útvaru původce, popřípadě osobě určené k jeho vyřízení.“⁸³

Vyřizování dokumentů

„Dokument vyřizuje fyzická osoba pověřená původcem.“⁸⁴ Pokud je dokument vyřízený způsobem, že je vzat na vědomí, osobním nebo telefonickým vyřízením, je tento fakt zanesen do evidence dokumentů a rovněž i na daný dokument. V evidenci dokumentů se obecně zaznamenává způsob vyřízení.

⁸² Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, § 5

⁸³ Tamtéž, § 10

⁸⁴ Tamtéž, § 11

Vyhotovování dokumentů

Dokument, který je vytvořen a určen k odeslání obsahuje „záhlaví, v němž jsou uvedeny název, sídlo nebo jiná identifikační adresa původce a číslo jednacích dokumentů, nebo evidenční číslo ze samostatné evidence dokumentů. V odpovědi na doručený dokument se uvádí také číslo jednacích odesílatele, popřípadě evidenční číslo ze samostatné evidence dokumentů doručeného dokumentu, pokud je obsahuje.“⁸⁵

Podepisování dokumentů a užívání úředních razítek

Ve spisovém řádu daného původce obsahuje podmínky podepisování dokumentů a podmínky užívání elektronického podpisu, úředních razítek, elektronické značky a jiných.

Odesílání dokumentů

„Odesílání dokumentů zajišťuje původce zejména prostřednictvím výpravny, elektronické podatelny nebo datové schránky. V příslušné evidenci dokumentů se zaznamená datum odeslání dokumentu.“⁸⁶

Ukládání dokumentů

„Dokumenty a spisy se ukládají podle spisového a skartačního plánu ve spisovně, nebo v elektronickém systému spisové služby. (...) Původce vede evidenci uložených dokumentů a spisů obsahující zejména jejich názvy, spisové znaky, skartační znaky a skartační lhůty.

Postup při vyřazování dokumentů a podrobnosti skartačního řízení:

Do skartačního řízení se zařazují všechny dokumenty, kterým uplynula skartační lhůta, a úřední razítka vyřazená z evidence. (...) Způsob přípravy a průběh skartačního řízení stanoví původce ve spisovém řádu. (...) Přípravy skartačního řízení se vždy účastní posuzovatel skartační operace, kterým je osoba odpovědná původci za provedení procesu výběru

⁸⁵ Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, §13

⁸⁶ Tamtéž, § 15

archiválií, popřípadě osoba pověřená vedením spisovny nebo správního archivu. (...)

Původce sestaví seznamy dokumentů určených k posouzení ve skartačním řízení. (...)
Původce předloží skartační návrh na vyřazení dokumentů, popřípadě razítek, včetně seznamu dokumentů příslušnému archivu. (...) Na základě předloženého skartačního návrhu provede pověřený zaměstnanec z příslušného archivu odbornou archivní prohlídku dokumentů. (...) Po provedené archivní prohlídce sepíše zaměstnanec příslušného archivu protokol o provedeném skartačním řízení. (...) Původce předá příslušnému archivu dokumenty, vybrané jako archiválie. O předání se sepíše úřední záznam o předání archiválií.“⁸⁷ Dokumenty, které nebyly ve skartačním řízení vybrány k trvalému uložení, původce skartuje.

Základní termíny z oblasti spisové služby:

Základní pojmy z oblasti spisové služby jsou přímo uvedeny v příslušném zákoně, popřípadě se jimi zabývá i jiná literatura, jako například kniha Lud'ka Skály a Marcela Víta – *Slovníček spisové služby a archivnictví*. Protože orientaci v základních termínech považuji za důležitou pro lepší pochopení celé problematiky, nejdůležitější vybrané pojmy zde uvádím.:

Archiválie – dokument, který byl s ohledem k době vzniku, obsahu, původu, vnějším znakům a trvalé hodnotě dané politickým, hospodářským, právním, historickým, kulturním, vědeckým nebo informačním významem vybrán ve veřejném zájmu k trvalému uchování a byl vzat do evidence archiválií.

Archivní fond – soubor archiválií, který vznikl výběrem z dokumentů vytvořených činností určité fyzické nebo právnické osoby, organizační složky státu nebo územního samosprávného celku.

Dokument – každý písemný, obrazový, zvukový, elektronický nebo jiný záznam, ať již v podobě analogové či digitální, který vznikl z činnosti původce.

⁸⁷ Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby, § 16

Metadata - data popisující souvislosti, obsah a strukturu dokumentů a jejich správu v průběhu času.

Podatelna – místo, určené k příjmu doručených dokumentů, v němž se evidují podání.

Původce – ten, z jehož činnosti vznikl dokument.

Spis – ve spis se spojují všechny dokumenty týkající se té samé věci, musí obsahovat soupis všech čísel jednacích dokumentů, jež jsou jeho součástí, návaznost připojovaných dokumentů se označí v podacím deníku pro vedení spisové služby v listinné podobě nebo v elektronickém systému spisové služby pokud je spisová služba vedena v digitální podobě. Spisem může být také dokument nebo soubor dokumentů vzniklých při úředním jednání o jedné věci a označený stejným ukládacím znakem.

Spisová rozluka – nový pojem, poprvé užitý v novele zákona o archivnictví a spisové službě č. 190/2009 Sb.. Spisová rozluka se provádí při zrušení určeného původce nebo reorganizaci. Její součástí je vždy skartační řízení. Připravuje ji před datem svého zrušení určený původce, provádí ji právní nástupce zrušeného určeného původce nebo likvidátor. Uzavřené a uložené spisy, jimž uplynula skartační lhůta, se zařadí do skartačního řízení. Nevyřízené spisy se předají určenému původci, na kterého přešla působnost k jejich vyřízení. Určení původci stanoví postup při provádění spisové rozluky ve spisových řádech.

Spisovna – místo vyhrazené k uložení všech vyřízených spisů a jiných dokumentů určeného původce po dobu trvání skartační lhůty, k vyhledávání a předkládání dokumentů pro potřebu určeného původce a k provádění skartačního řízení.

Spisový a skartační plán – součástí spisového a skartačního řádu, obsahuje seznam typů dokumentů rozříděných do věcných skupin s vyznačenými spisovými znaky, skartačními znaky a skartačními lhůtami.

Spisový a skartační řád – vnitřní předpis pro výkon spisové služby, který obsahuje základní pravidla pro manipulaci s dokumenty u určeného původce, a jehož součástí je spisový a

skartační plán.

Výběr archiválií – posouzení hodnoty dokumentů a rozhodnutí o jejich vybrání za archiválie a zařazení do evidence archiválií. Provádí z dokumentů původců příslušný archiv ve skartačním řízení nebo mimo skartační řízení.

Záznam – dokument

4. 2. Spisová služba rezortu obrany

Funkci správního úřadu dohlížejícího na výkon spisové služby zastává v resortu obrany odbor bezpečnosti Ministerstva obrany, jehož výkonným orgánem je **Vojenský ústřední archiv**. Dohled nad skartačním řízením u původců vykonávají rezortní správní archivy, tedy **Správní archiv Ministerstva obrany** a **Správní archiv Armády ČR Olomouc** a na skartační řízení s výběrem archiválií ve správních archivech dohlíží **Vojenský historický archiv**.⁸⁸

Výkon spisové služby je v resortu upravován služební normou **Adm-1-1**. Tato norma byla poprvé vydána v roce 1974. **Adm-1-1** zastává ve své podstatě funkci spisového a skartačního řádu, navíc obsahuje řadu specifik, typických pro rezort. Norma byla několikrát novelizována prostřednictvím Rozkazů ministra obrany, například v letech 2001 a 2006. Nová podoba služební normy upravující rezortní výkon spisové služby a archivnictví je platná od 1. ledna 2009. Norma, jelikož se jedná o rezortní služební předpis a podléhá určitému stupni utajení, není přístupná veřejnosti.⁸⁹

Spisová služba v resortu obrany je v současné době vykonávána především elektronicky. Ministerstvo obrany vyhlásilo v roce 2005 výběrové řízení na zavedení elektronické automatizované spisové služby. Konkurz vyhrála společnost **GORDIC**, se svým

⁸⁸ *Vojenský ústřední archiv : Domovská stránka* [online]. 2010 [cit. 2011-03-25]. Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/Default.aspx>>.

⁸⁹ Osobní konzultace s vedoucí oddělení služeb Vojenského historického archivu prom. hist. Alenou Jiráskovou

produktem **GINIS – SSL**.⁹⁰ GORDIC rozhodně není nováčkem na našem trhu. Od roku 1991 spolupracuje s úřady státní správy na problémech řešení spisové služby, od roku 1993 spolupracuje s Ministerstvem vnitra a od 2. ledna 2006 začal být její program testován v Kanceláři ministerstva obrany. Program GINIS – SSL obsahuje několik modulů, o kterých se zmíním později. Dva z těchto modulů – Podatelna a Univerzální spisový uzel byly zvoleny pro testování s tím, že postupně se bude počet funkcí programu navyšovat. Důvodem byla snaha co nejrychleji odstranit práci s papírovými dokumenty v rámci Kanceláře ministerstva obrany a přejít pouze na elektronickou formu evidence a přenosu neutajovaných dokumentů, čehož bylo dosaženo 2. ledna 2007.⁹¹

Jelikož zkušenosti s novým produktem společnosti GORDIC byly po několika měsících provozu jen a jen pozitivní, byly jednotlivé moduly programu velmi rychle rozšířeny a elektronická automatizovaná služba byla zavedena i na ostatní pracoviště rezortu.

Nyní bych rád blíže představil program GINIS - SSL, jež zajišťuje výkon elektronické spisové služby v rezortu.

Produkt GINIS – SSL od společnosti GORDIC je vytvořen tak, aby plně vyhovoval platné české legislativě, která upravuje úsek spisové služby a archivnictví. Výhodou systému je, že dokáže rovnocenně pracovat s dokumenty jak v papírové, tak i elektronické podobě. Díky tomu dokáže evidovat dokument papírový i elektronický a to včetně zvukového, či obrazového záznamu. Umožňuje evidenci všech údajů i sledování pohybu dokumentů, či spisů v rámci rezortu. Existuje několik možností, jak informace o dokumentu daný pracovník vloží do systému. Má možnost údaje zadat ručně, nebo pomocí elektronického vstupu, popřípadě je možné data sdílet i z jiných programů. Produkt GINIS – SSL je schopen zajistit všechny fáze nakládání s dokumenty tak, jak jsem popsal v předchozí kapitole.

Program je navržen tak, aby byl schopen pracovat s extrémním množstvím dat najednou, z čehož vyplývá, že i při velké agendě zůstává systém stabilní a nehrozí žádná ztráta informací.⁹²

⁹⁰ *Verejna-sprava.cz* : Zkušenosti s nasazením Ginis - SSL jako prostředku El. spisové a archiv. služby Kanceláře MO ČR [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW:< <https://www.verejna-sprava.cz/Pages/IT%20%C5%98e%C5%A1en%C3%AD.aspx?blogId=1>>.

⁹¹ Tamtéž

⁹² PŘECH, Vladimír. Datové schránky v podmínkách resortu Ministerstva obrany. *IT Systems*. 2010, 1 - 2, s. 14 - 17. ISSN 1802-615X.

Součásti systému GINIS - SSL

Sytém GINIS SSL obsahuje několik komponent, které pomáhají zajištění výkonu spisové služby. Tyto moduly jsou dopodrobna popsány na oficiálních webových stránkách společnosti GORDIC.⁹³ Já se je nyní pokusím ve stručnosti představit s případnými rezortními specifiky.

1) Podatelna

Tato komponenta slouží především pro příjem, označování, evidenci a rozřídování dokumentů, a to jak papírových, tak i elektronických. Tedy přesně tak, jak je dáno v platné legislativě, jak jsem již popsal v předchozí kapitole. Dokument, který je přijat do podatelny systému GINIS je označen jednoznačným Prvotním identifikátorem. U papírových dokumentů je vygenerován a posléze na něj nalepen, dokumenty elektronické jsou po vygenerování identifikátoru jím automaticky označené. Označené dokumenty jsou v podatelně tříděny podle klíče, který je možné nastavit.

2) Univerzální spisový uzel

Tato část programu slouží k evidenci a vyřízení dokumentů. Tento modul je schopný evidovat podání dokumentů na základě již zmíněného Prvotního identifikátoru, ale i podle dalších údajů jako je například odesílatel a typ dokumentu. Program zajišťuje tvorbu spisů, umožňuje zadat údaje o vyřízení, spisových a skartačních znaků, skartačních lhůt atd..

3) Vedoucí

Vedoucí je součástí programu, která, jak již její název napovídá, je určená vedoucím pracovníkům, kteří tak jejím prostřednictvím mají kompletní přehled o podaných, evidovaných vyřizovaných dokumentech.

4) Výpravna

Výpravna slouží k výpravě zásilek vzniklých v Univerzálním spisovém uzlu. Úkolem tohoto modulu je příjem dokumentů od všech spisových uzlů, jejich zpracování a nakonec vypravení adresátům. Samozřejmostí je, že k odesílaným dokumentům je možné připojit

⁹³ GORDIC : Domovská stránka [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW:<
<http://www.gordic.cz/portal/>>.

elektronický podpis, nebo elektronickou značku.

5) Spisovna

Část programu GINIS – SSL Spisovna, zajišťuje příjem dokumentů do spisovny, umožňuje sledovat její kapacitu a je schopná vytvářet i skartační návrhy.

6) Generátor podacích deníků

Prostřednictvím načtení dat z databáze GINIS umožňuje tvorbu podacího deníku, ale také rejstříků, které jsou ze zákona povinné vést.

7) Úkoly

Slouží k naplánování jednotlivých úkolů při vyřizování dokumentů. Systém pak upozorňuje na blížící se lhůtu pro splnění zadaného úkolu.

8) e-Podatelna

Zajišťuje zpracování elektronických podání podle platné legislativy při současné možnosti použití elektronického podpisu. Elektronické dokumenty je možné podat prostřednictvím podatelny Ministerstva obrany základními třemi způsoby.

- a) na nosiči dat (CD, ale stále i na disketě s kapacitou 1,44 MB), který je doručen osobně do podatelny Ministerstva obrany, která sídlí na adrese Tychonova 1, 160 00 Praha 6
- b) prostřednictvím elektronické pošty při odeslání na adresu e-podatelnamo@army.cz,
- c) webovým rozhraním pro e-podatelnu.

9) e-výpravna

Co se týče elektronické pošty, je to jediný komunikační kanál s okolím mimo Ministerstvo obrany. Výhodou je bezpečnost, sjednocení e-mailové adresy v jednu, což umožňuje také užívání jen jednoho elektronického podpisu.

10) Skenovací linka pro digitalizaci dat

Umožňuje rychlý převod dokumentů v papírové podobě do podoby digitální. To umožňuje v rámci vyřizování pracovat pouze s elektronickými dokumenty. Originální papírový dokument tak může být ihned po převodu do elektronické podoby uložen do spisovny. Výhodou je minimalizace ztráty dokumentů, snadnější dohledatelnost a jejich

minimální fyzické přemístování.

Výhodou systému GINIS – SSL je, že umožňuje naplnit provázanost spisové služby s datovými schránkami. Program vyhovuje plně zákonu č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. Program je využíván v mnoha dalších státních institucích, jako je například: Kancelář prezidenta republiky, Magistrát Hlavního města Prahy, několik krajských úřadů, ale i další ministerstva.

5. Archivní služba

5. 1. Vývoj archivnictví v rezortu obrany

Poprvé se funkce armádního archiváře v českém, respektive československém prostředí objevuje u takzvané České družiny, která byla sestavena v Kyjevě v létě 1914. Funkci archiváře zde zastával historik Jaroslav Heyduk.⁹⁴ U dalších československých pluků, které byly na východní frontě v období první světové války zakládány, postupně vznikala obdobná funkce archiváře. Odbočka Československé národní rady v Rusku založila v červenci 1917 historické oddělení při štábu Československého vojska na Rusi, jež mělo za úkol zdokumentovat činnost československého zahraničního odboje. Prvním vedoucím tohoto oddělení byl jmenován PhDr. František Šteidler.⁹⁵

Po vzniku samostatného Československa se objevily snahy o zřízení archivu, ve kterém by byly ukládány dokumenty vzešlé z činnosti legií a domácího odboje. A tak byl založen již v lednu 1919 Archiv národního osvobození, který byl organizačně začleněn pod Zemský archiv v Praze.⁹⁶ Další instituce zabývající se vojenským archivnictvím vznikla na základě výnosu Ministerstva národní obrany ze dne 4. května 1919. Byl jím Památník odboje, který zahrnoval ve své struktuře Archiv legií. Pro tento archiv však nebyla nalezena vhodná budova, a tak archiválie byly uloženy v budově Národního muzea, kde měl také sídlo již zmiňovaný Archiv národního osvobození.

Jako hlavní archiv rezortu obrany byl v listopadu 1920 založen Archiv ministerstva národní obrany, který sídlil v kasárnách na Pohořelci. Tento archiv měl za úkol ukládat a zpracovávat dokumenty vzešlé z činnosti Československé armády, ale také měl uchovávat archiválie bývalé rakousko-uherské armády, které vznikly na našem území. Archiv ministerstva národní obrany byl v březnu 1924 sloučen s oddělením historické skupiny Hlavního štábu československé branné moci. Současně s touto restrukturalizací byl přejmenován na Vojenský archiv Republiky československé. Do vojenského archivu bylo v následujícím roce přičleněno také Vojenské muzeum. Archiv od této doby nesl název

⁹⁴ MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:< <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Tamtéž

Vojenský archiv a vojenské muzeum Republiky československé.⁹⁷

Do poloviny dvacátých let se tedy v Československu postupně vytvořily tři vojenské instituce a to: Památník odboje a jeho archiv legií, Archiv národního osvobození a Vojenský archiv a vojenské muzeum Republiky československé.

Koncem let dvacátých se na ministerstvu objevovaly názory o vhodnosti sloučení vojenských archivů do jedné instituce. Na základě těchto návrhů byl 28. října 1929 založen Památník osvobození, do jehož struktury byly zařazeny všechny tři zmíněné archivní instituce. V rámci Památníku osvobození fungovaly dvě archivní oddělení a to: Politický archiv a Vojenský archiv.⁹⁸ Základem Politického archivu se stal bývalý Archiv národního osvobození, Vojenský archiv pak vycházel z fondů bývalého archivu legií a Vojenského archivu a muzea Republiky Československé. Oddělení vojenského archivu mimo funkci správního vykonávalo také funkci konečného archivu. V této podobě zůstalo zachováno vojenské archivnictví po celou zbývající dobu trvání první republiky.

Následkem německé okupace v březnu 1939 byly všechny vojenské archiválie, které do této doby spravovala obě oddělení Památníku osvobození, začleněny do archivní služby Wehrmachtu. Pro tyto účely byla v Praze založena pobočka postupimského říšského archivu.⁹⁹ Konec války se nesl v duchu hromadného přemísťování vojenských archiválií. Tím se archiválie československé vojenské provenience dostaly na řadu různých míst, jako například na zámek Hrubý Rohozec, do Doksan, ale i do Vídně a Freibergu.¹⁰⁰

Po skončení druhé světové války bylo vojenským archivářům jasné, že bude třeba provést změny v koncepci vojenských archivů, neboť rozsah fondů se následkem války silně rozšířil. Proto vnikl 29. května 1945 Vojenský ústav vědecký¹⁰¹, jehož součástí se kromě Památníku osvobození, stal také Vojenský ústřední archiv. V rámci Památníku osvobození stále fungovalo politické a vojenské archivní oddělení. Obě tato oddělení měla na starost péči o fondy týkající se prvního a druhého odboje. Nově zřízený Vojenský ústřední archiv, jehož prvním ředitelem byl PhDr. Šteidler, měl za úkol spravovat dokumenty vzešlé z činnosti rakousko-uherské armády, československé armády a takzvané okupační fondy.

⁹⁷ BALÁŽ, Július. *Česká archivní společnost :Vojenský historický archiv* [online]. 2000 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:< <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=1146>>.

⁹⁸ MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:< <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

⁹⁹ Heeresarchiv-Zweigstelle Prag

¹⁰⁰ MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:< <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

¹⁰¹ Již 10. června 1945 byl přejmenován na Vojenský historický ústav.

Hlavním úkolem pro nově vzniklý Vojenský ústřední archiv bylo navrácení archiválií, které byly v době okupace převezeny mimo Prahu získat zpět do své péče. Úkol archiv dokázal splnit do poloviny roku 1946, čímž byly archiválie navráceny zpět do budovy pražské Invalidovny, která sloužila k ukládání dokumentů od roku 1938. Po kompletaci všech fondů byly fondy vzniklé před rokem 1926 uloženy ve Vojenském ústředním archivu, novější dokumenty byly vráceny Ministerstvu národní obrany a složkám armády, ze kterých vzešly.¹⁰²

Po únorových událostech v roce 1948, zanikl Památník osvobození a jeho obě archivní oddělení byla organizačně začleněna do historického oddělení Vojenské historického ústavu. Následkem politického převratu opustilo Vojenský ústřední archiv několik archivářů včetně ředitele Šteindlera, což mělo za následek hromadění nezpracovaných archiválií ve skladech. Únorový převrat měl také za následek vyřazení archiválií druhého odboje a trofejních materiálů, které vznikly z činnosti úřadů Třetí říše, mimo badatelskou veřejnost a přístupné byly pouze složkám Ministerstva vnitra.

Určitý přelom v armádním archivnictví nastal v roce 1955. Došlo ke sloučení oddělení archivu historického oddělení Vojenského historického ústavu s Vojenským ústředním archívem. Vojenský ústřední archiv si ponechal své jméno a na základě vládního nařízení o jednotném archivním fondu se stal archívem zvláštního významu. Archiv ale nadále vykonával funkci jak správního, tak konečného archivu, což nebylo příliš šťastné řešení.

A tak již zanedlouho po sloučení obou archivů do jednoho začaly objevovat návrhy o reformu vojenského archivnictví. Na základě těchto návrhů došlo v roce 1959 ke změně struktury rezortního archivnictví, na základě čehož ke dni 31. března 1959 zanikl Vojenský ústřední archiv. Ten byl následně nahrazen Vojenským historickým archívem Vojenského historického ústavu Praha, který sloužil jako archiv pro účely konečného ukládání a jako správní archiv byl založen Archiv Československé lidové armády Olomouc.¹⁰³ Do sítě rezortních archivů přibyl Archiv Ministerstva národní obrany v Praze, který byl o deset let později přiřazen do organizace Archivu Československé lidové armády.

K 1. dubnu 1959, tedy stejně jako předchozí tři archivy, vznikl v Trnavě Archiv vojenské evidence osob. V tomto případě nešlo o nový archiv, spíše se jednalo o přejmenování a přestěhování původního Vojenského spisového úřadu, který fungoval již od

¹⁰² BALÁŽ, Július. *Česká archivní společnost :Vojenský historický archiv* [online]. 2000 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:< <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=1146>>.

¹⁰³ MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:< <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

roku 1945 a sídlil v Hradci Králové.¹⁰⁴

V 60. letech dvacátého století, zaznamenalo vojenské archivnictví rozkvět. Popisovaná restrukturalizace se ukázala jako funkční a efektivní. Ve Vojenském historickém archivu začali být přístupné některé dosud utajované fondy a v roce 1961 byla v budově archivu – Invalidovně, otevřena badatelná. Archiv se také začal podílet na výzkumné činnosti a publikovat řadu vlastních odborných prací.

Vzestup Vojenského historického archivu však přibrzdila sedmdesátá léta, kdy musela z politických důvodů opustit svou práci celá jedna třetina zdejších archivářů, ustala tvůrčí činnost a ustaly téměř všechny kroky k modernizaci archivu, které byly zahájeny v minulém desetiletí.¹⁰⁵

Změn k lepšímu nastala v některých oblastech v polovině osmdesátých let. V této době začal být také přikládán větší důraz na péči o stav archiválií. Po sametové revoluci byli přijati do archivu zkušení archiváři, což mělo za následek zahájení systematického procesu inventarizace a znovu byla obnovena vědecká činnost v archivu.

V souvislosti s rozdělením Československa, došlo v oblasti archivnictví k dělení fondů, podle vzniku daných archiválií. Tento fakt popisuje *Protokol mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Slovenské republiky o rozdělení archivních fondů a spisových celků Československé armády a jejich společném využívání*. Konečnou verzi protokolu podepsali 26. října 1995 ministři obrany obou zemí. Za českou stranu Vilém Holář, za slovenskou Ján Sítek. Protokol vycházel z respektování provenienčního principu a zavazoval předání archiválií a spisů vzniklých do 31. 12. 1992. K předávání archiválií mělo dojít pouze v tom případě, pokud se jejich obsah vysloveně týká druhé smluvní země. Pokud se jednalo o archiválie obecné, měly zůstat na původním místě uložení. Osobní spisy příslušníků armády zůstaly také uloženy ve správních archivech v Olomouci a v Trnavě bez rozdílu na státní příslušnost. Tyto spisy však mají být vydány v individuálních případech, pokud o to druhá strana požádá.

V roce 1999 proběhla další restrukturalizace vojenské archivní sítě. 1. května 1999 vznikl Vojenský ústřední archiv, který do sebe organizačně zahrnul Vojenský správní archiv a Archiv Ministerstva obrany, coby správní archivy, a Vojenský historický archiv, jakožto

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ BALÁŽ, Július. *Česká archivní společnost :Vojenský historický archiv* [online]. 2000 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:< <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=1146>>.

konečný archiv v rezortu.¹⁰⁶

Vedoucí vojenských archivů od roku 1919 do současnosti¹⁰⁷

Legionářský archiv Památníku odboje

PhDr. František Šteidler 1919 – 1929

Archiv Ministerstva národní obrany – Vojenský archiv Republiky československé

plk. pěch. Rudolf Polz 1920 – 1926

škpt. Florián Zapletal 1926

brig. gen. Kamil Holý 1926 – 1928

plk. pěch. Rudolf Polz 1928 – 1929

Vojenské archivní oddělení Památníku osvobození

PhDr. František Šteindler 1929 – 1939

Politické archivní oddělení Památníku osvobození

PhDr. Jaroslav Werstadt 1929 – 1939

Vojenský archiv Památníku osvobození Vojenského historického ústavu

PhDr. Jaroslav Werstadt 1945 – 1948

RNDr Rostislav Rajchl 1947 – 1948

Politický archiv Památníku osvobození Vojenského historického ústavu

pplk. Eduard Kubala 1945 – 1948

Archiv Památníku osvobození Vojenského historického ústavu

RNDr. Rostislav Rajchl 1948 – 1949

¹⁰⁶ BALÁŽ, Július. *Česká archivní společnost :Vojenský historický archiv* [online]. 2000 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:< <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=1146>>.

¹⁰⁷ MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:< <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

Miroslav Janovský	1949 – 1950
škpt. Josef Janda	1950 – 1951
PhDr. Jan Durdík	1951 – 1954
PhDr. Dana Nývltová	1954 – 1955

Vojenský ústřední archiv Vojenského historického ústavu

PhDr. František Šteidler	1945 – 1949
plk. Ing. Viktor Tomský	1949 – 1953
pplk. Josef Hodač	1953 – 1958
mjr. Jan Kroupa	1958
pplk. PhDr. Vojtěch Fejlek, CSc.	1958 – 1959

Vojenský historický archiv Vojenského historického ústavu

pplk. PhDr. Vojtěch Fejlek, CSc.	1959 – 1973
plk. PhDr. Ladislav Kopecký, CSc.	1973 – 1988
pplk. Ján Semáč	1989
plk. PhDr. Jiří Krupička, CSc.	1989 – 1990
prom. hist. Ivan Šťovíček, CSc.	1990 – 1994
PhDr. Růžena Hlušíčková, CSc.	1994 – 1996
PhDr. Július Baláž, CSc.	1996 – 1999

Vojenský ústřední archiv

plk. Ing. Jan Koňarik	1999 – 2003
plk. Mgr. Josef Žikeš	2003 - dosud

5. 2. Archivy v působnosti rezortu

Oblast archivnictví a spisové služby v rezortu ministerstva obrany řídí odbor bezpečnosti MO. Výkonným orgánem odboru bezpečnosti a bezpečnostního ředitele pro úsek archivnictví je Vojenský ústřední archiv. Vojenský ústřední archiv je rozčleněn do tří odborů:

I. odbor - Správní archiv Ministerstva obrany

II. odbor – Správní archiv Armády ČR Olomouc

III. odbor – Vojenský historický archiv

Vojenský historický archiv je výkonným orgánem Vojenského ústředního archivu pro oblast archivnictví a uvedené správní archivy výkonnými orgány pro oblast spisové služby.

Ze zákona o archivnictví spisové službě vyplývá, že rezort Ministerstva obrany má jediný, zákonem jmenovaný archiv a tím Vojenský historický archiv, jako archiv specializovaný. Všechny úkoly, vyplývající Vojenskému historickému archivu ze zákona o archivnictví, realizuje archiv samostatně, ovšem jejich plnění dokládá řediteli Vojenského ústředního archivu, coby svému přímému nadřízenému. Zabezpečení chodu archivu po stránce materiální, finanční a personální, je také plně v kompetenci ředitele Vojenského ústředního archivu. Tato pravidla jsou platná i pro oba správní archivy. V rámci rezortu Ministerstva obrany vykonávají dohled na skartační řízení u původců dokumentů správní archivy, které ze zákona slouží k uložení dokumentů s dlouhými skartačními lhůtami. Na skartační řízení spojené s výběrem archiválií ve správních archivech dohlíží Vojenský historický archiv. Archiválie vybrané ze skartačního řízení následně přebírá k trvalému uložení.¹⁰⁸

Vojenský ústřední archiv¹⁰⁹

Vojenský ústřední archiv je zařízení resortu obrany, které je určeno k zajišťování a ukládání dokumentů, které vznikly z činnosti jeho součástí na území České republiky nebo mimo něj. Jeho součástí je Správní archiv Ministerstva obrany, Správní archiv Armády ČR a Vojenský historický archiv. Vznikl na základě organizační změny dne 1. 5. 1999. V jeho čele stojí ředitel Josef Žikeš.

¹⁰⁸ *Vojenský ústřední archiv* : Vojenský historický archiv [online]. [cit. 2011-04-10].

Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

¹⁰⁹ *Vojenský ústřední archiv* : *Domovská stránka* [online]. 2010 [cit. 2011-03-25].

Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/Default.aspx>>.

Správní archiv Ministerstva obrany¹¹⁰

Mezi hlavní úkoly Správního archivu Ministerstva obrany patří dohlížení na výkon spisové služby u orgánů v rezortu¹¹¹ a poskytování metodické pomoci pracovníkům rezortu, kteří se podílejí na výkonu spisové služby. Dále dává trvalý souhlas ke skartaci těch dokumentů, které nemají žádnou trvalou služební, či úřední hodnotu a podílí se na tvorbě rezortních norem a doporučení pro výkon spisové služby¹¹² a pro ochranu utajovaných informací. Správní archiv Ministerstva obrany, prostřednictvím svého ředitele, zastupuje ředitele Vojenského ústředního archivu. Správní archiv Ministerstva obrany je dále členěn na dvě oddělení:

I. oddělení národní dokumentace

Úkolem tohoto oddělení je dohled na skartační řízení u orgánů Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu Armády ČR, podílí se na pořádání a výuce kurzů spisové a archivní služby, zabezpečuje odborné zacházení a využívání uložených dokumentů pro orgány rezortu obrany a orgány státní správy, přičemž zpracovává související odborná stanoviska. Dále vyhledává dokumenty uložené v depozitářích a zhotovuje kopie, výpisy a opisy na základě oprávněných požadavků. Další činností je výběr a hodnocení dokumentů uložených ve Správním archivu Ministerstva obrany podle jejich významu a to po stránce jak služební, tak i dokumentární. Oddělení dále za pomoci výpočetní techniky zpracovává převzaté dokumenty podle jednotného archivního plánu. Zpřístupňuje pro badatele dokumenty, které předkládá na základě zvláštního povolení. Mezi další činnosti patří zabezpečování ochrany a bezpečnosti a všestranná péče o dokumenty, které jsou uloženy v depozitářích, dále pak úřední ověřování předložených dokumentů. Provádí výběr dokumentů, ty které nejsou předmětem skartace, se uchovávají ve Správním archivu Ministerstva obrany po dobu 30 let, dokumenty vyřazené výběrem se ničí dle vnitřního skartačního plánu.

¹¹⁰ *Vojenský ústřední archiv : Správní archiv Ministerstva obrany* [online]. [cit. 2011-04-10].

Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/SpravniArchivMO.aspx>>.

¹¹¹ Dle zákona č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 69

¹¹² Například služební norma Adm-1-1

Ukládají se zde:

- dokumenty složek Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu Armády ČR
- dokumenty přímo podřízených organizačních celků Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu Armády ČR
- dokumenty Vojenské kanceláře prezidenta republiky
- dokumenty Hradní stráže
- osobní spisy občanských zaměstnanců organizačních celků Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu Armády ČR
- dokumenty Regionálních finančních úřadů, zabezpečujících složky Ministerstva obrany ČR a Generálního štábu Armády ČR

II. oddělení zahraniční dokumentace

Oddělení zahraniční dokumentace zabezpečuje přejímání dokumentů NATO, ZEU, EU a ostatních smluvních stran a dokumentace vycházející z činnosti zahraničních zastoupení, misí a jednotek Armády ČR působících v zahraničí, odborně a vědecky zpracovává a spravuje převzaté dokumenty cizí moci a dokumentaci vzniklou z činnosti resortu obrany v zahraničí a zabezpečuje odborné využívání zahraniční dokumentace pro oprávněné osoby resortu a organizace státní správy. Dále pak vykonává dohled nad spisovou službou a vyřazováním dokumentace cizí moci u součástí resortu obrany a podílí se na tvorbě vědeckých projektů v oblasti spisové služby a archivnictví na úseku zahraniční dokumentace. K činnosti tohoto oddělení patří zabezpečování přednáškové činnosti kurzů spisové služby a archivnictví na úseku manipulace a archivace informací NATO, ZEU, EU a ostatních smluvních stran. Pracovníci oddělení se zúčastňují jednání mezinárodních orgánů, které řeší koncepční a výzkumně vývojové programy na poli vojenského. V neposlední řadě se podílí na uskutečnění dlouhodobého projektu Archivního výboru NATO, který se stará o zpracování generálního inventáře archivní dokumentace Archivu NATO v Bruselu.

V oddělení zahraniční dokumentace jsou uloženy:

- dokumenty vzešlé z působení Armády ČR ve strukturách NATO a Evropské unie

- dokumenty kontingentů vojsk Armády ČR působících mimo území státu na základě uzavřených dohod a v rámci mezinárodní spolupráce¹¹³
- protokoly vojenských zkušebních komisařů o provedení řídičských oprávnění v průběhu konání základní vojenské služby

Správní archiv Armády České republiky¹¹⁴

Správní archiv Armády České republiky je členěn do tří oddělení:

I. Středisko vojskové dokumentace

II. Středisko vojskové evidence osob

III. Oddělení pro odborné činnosti

Ukládají se zde:

- spisy a dokumentace součástí Armády ČR
- justiční dokumentace bývalých vojenských soudů¹¹⁵ a prokuratur¹¹⁶
- osobní spisy a mzdové listy bývalých občanských zaměstnanců vojenské správy
- knížky služného, záznamy o služebních příjmech a důchodové spisy důstojníků a praporčíků v záloze, vojenských vdov a sirotek
- finanční doklady a doklady účetní evidence materiálu
- zdravotní doklady a evidenční pomůcky vojenských nemocnic a jiných zdravotnických zařízení
- dokumenty existujících vojenských škol a kurzů
- platné i zrušené předpisy, vojenské časopisy, rozkazy ministra obrany a náčelníka generálního štábu¹¹⁷
- evidenční doklady branců, odvedenců, vojáků základní služby a vojáků z povolání, kteří ukončili služební poměr do 31. 12. 1990

¹¹³ Například zahraniční mise IFOR, SFOR, KFOR a AFOR

¹¹⁴ *Vojenský ústřední archiv : Správní archiv Armády ČR* [online]. [cit. 2011-04-10].

Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/SpravniArchivACR.aspx>>.

¹¹⁵ Od roku 1964

¹¹⁶ Od roku 1969

¹¹⁷ Od roku 1945

osobní karty osob vyjmutých z branné povinnosti, osobní karty bývalých vojáků z povolání.

Vojenský historický archiv¹¹⁸

Jako součást Vojenského ústředního archivu je ve smyslu zákona č. 309/2009 Sb., o archivnictví a spisové službě, je archivem specializovaným. Dle výše uvedeného zákona zaujímá v systému vojenského archivnictví postavení archivu konečného, v němž jsou trvale ukládány archiválie vojenského charakteru,¹¹⁹ které jsou ze zákona součástí Národního archivního dědictví.

Úkolem Vojenského historického archivu je odborně pečovat o archiválie vojenské povahy z let 1723 – 1989, přičemž odborná péče zahrnuje jednotnou evidenci archiválií,¹²⁰ odborné zpracování archiválií ve formě archivních pomůcek a řízenou péči o fyzický stav archiválií. Historický archiv digitálně zpracovává databáze z fondů, jako například seznam příslušníků československých legií. Předkládá zpracované archiválie k nahlížení¹²¹, vykonává metodický a odborný dohled nad průběhem skartačního řízení v rezortních správních archivech. Provádí digitalizaci sbírek fondů a organizuje rezortní kurzy spisové a archivní služby. Vojenský historický archiv dále zajišťuje badatelskou činnost na badatelně a ve fotoarchivu, podílí se na zpracování edic archivních pramenů, rešerší, odborných statí atd. Ze své pozice se podílí na zpracování metodických pomůcek a pokynů pro činnost vojenského archivnictví. Dle zákona¹²² zpracovává pro Ministerstvo vnitra ČR výroční zprávu o činnosti. Vojenský ústřední archiv je tvořen třemi samostatnými částmi:

1. oddělení (fondy a sbírky do roku 1945)
2. oddělení novodobých fondů a sbírek (fondy a sbírky po roce 1945)
3. oddělení služeb (badatelna a fotoarchiv) se samostatným referátem digitalizace fondů

¹¹⁸ *Vojenský ústřední archiv* : Vojenský historický archiv [online]. [cit. 2011-04-10].

Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

¹¹⁹ Tzv. *militaria*

¹²⁰ Dle zákona č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů

¹²¹ V konkrétních případech na základě povolení

¹²² Zákon č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů

1. oddělení (fondy a sbírky do roku 1945)

Oddělení je rozdělené do tří částí, úsek tzv. rakouských fondů a sbírek (do roku 1918), úsek prvního československého odboje a první republiky (1914-1939) a úsek fondů a sbírek z období druhé světové války (1939-1945). Oddělení zabezpečuje odbornou péči o archiválie vojenského charakteru z let 1723-1945, předkládá zpracované k nahlížení, provádí vědecký výzkum a podílí se na zpracování edic archivních pramenů a metodických pomůcek pro vojenské archivnictví

2. oddělení novodobých fondů a sbírek (fondy a sbírky po roce 1945)

Oddělení vykonává podobnou práci na poli archivnictví, jako oddělení předchozí s rozdílem stáří archiválií.

3. oddělení služeb se samostatným referátem digitalizace fondů

Do tohoto oddělení Vojenského historického archivu spadá především badatelna a fotoarchiv. Tato sekce zajišťuje předkládání zpracovaných archiválií, zabezpečuje odbornou péči o dokumenty a sbírky ve fotoarchivu a zprostředkovává je badatelské veřejnosti k nahlížení. Úkolem 3. oddělení je vedení základní evidenci Národního archivního dědictví, které je v archivu uloženo a v neposlední řadě plní reprezentativní funkci Vojenského historického archivu a to nejen v České republice, ale také v zahraničí, kde se pracovníci oddělení účastní mimo jiné zasedání Mezinárodní instituce vojenských archivů.

Novou součástí Vojenského historického archivu je od 1. října 2008 referát digitalizace fondů. Ten je od 1. května 2010 začleněn do struktury 3. oddělení. Jeho hlavním úkolem je digitalizace archivních fondů a sbírek, zabezpečování studijních kopií archiválií na badatelně archivu a správa výpočetní techniky na pracovištích Vojenského historického archivu. Referát digitalizace byl zřízen na základě snahy o splnění materiální podmínky pro akreditaci archivů¹²³ a s ním spojeném nařízení¹²⁴ o pořizování studijních nebo bezpečnostních kopií archiválií. Zákon o archivnictví navíc Vojenskému historickému archivu

¹²³ zákon č. 499/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, §61, odst. 5, písm. a)

¹²⁴ Tamtéž, §25, odst. 5, písm. a), §30, odst. 1 a §34, odst. 3

nařizuje pořízení bezpečnostních kopií všech vojenských matrik a předat je do 31. prosince 2014 do Národního archivu. K 31. prosinci 2010 nebylo toto nařízení zatím splněno.¹²⁵

5. 3. Povodně 2002: poškození a záchrana archiválií VHA

Povodně, které zasáhly v srpnu 2002 Českou republiku, byly jednou z největších přírodních katastrof na našem území v posledních staletích. Povodňová vlna zasáhla především povodí Vltavy a částečně i Labe. Meteorologickou příčinou povodně byl postup dvou tlakových níží přes Středomoří do střední Evropy, kde vyvolaly v krátkém časovém úseku přísun vydatných srážek ve dvou sledech. Obě srážkové vlny ve dnech 6. až 8. srpna a 12. až 15. srpna 2002 zasáhly nejvíce území v povodí Vltavy. To způsobilo, že na řece Vltavě bylo dosaženo největšího průtoku vody v celé historii pozorování. V této souvislosti mluvíme o stoleté, ojediněle i tisícileté vodě. Kulminační průtoky Vltavy pomohly pouze o něco snížit pouze dvě největší vodní díla na řece – Lipno a Orlík. V době kulminace byl průtok vody na Vltavě v Praze 5160 m³/s, což dle odborných analýz bylo nejvíce od roku 1432. Srpnová povodeň z roku 2002 způsobila dle odhadů škody na majetku ve výši 73, 14 miliardy Kč a vyžádala si 19 lidských životů.¹²⁶

Povodeň v srpnu 2002 zasáhla také pražskou městskou část Karlín a budovu Invalidovny, kde sídlí mimo jiné i Vojenský historický archiv.

12. srpna 2002, kdy se pracovníci archivu dozvěděli o blížící se povodňové vlně, začali s vyklížením kaple Invalidovny, kde byly uloženy fondy ministerstva národní obrany z let 1945 až 1950. Poté vyklízecí práce pokračovaly v přízemí hlavní budovy, kde byla archiválií přerovnána do vyšších pater regálů – nad úroveň stoleté vody. Záchrané práce probíhali i následujícího dne, až do 19:00, kdy starosta městské části Prahy 8 dal příkaz k evakuaci budovy. Povodeň kulminovala o dva dny později a 16. srpna, po opadnutí vody, bylo možné provést prohlídku budovy. Voda dosáhla do výše 294 cm, maxima bylo naměřeno dokonce 324 cm, v prostorách průjezdu.¹²⁷ Kromě materiálních škod na budově byly

¹²⁵ Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2010. Praha

¹²⁶ VÝZKUMNÝ ÚSTAV VODOHOSPODÁŘSKÝ T. G. MASARYKA. *Katastrofální povodeň v České republice v srpnu 2002*. Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2005. 68 s. ISBN 80-7212-350-5. S. 64

¹²⁷ DUBÁNEK, Martin – OČENÁŠKOVÁ, Eva – ŠLOSAR, Vladimír. *Vojenský ústřední archiv : Záchrana povodněmi zasažených archiválií VHA : Vojenský ústřední archiv Praha – povodeň v roce 2002 a následné záchrané práce*

zaplaveny archiválie z období po roce 1945.

V souvislosti s povodněmi, vydal Státní ústřední archiv v Praze¹²⁸ instrukce pro postižené archivy, ve kterých radí, jak co nejefektivněji postupovat při záchraně poničených archivních fondů. V instrukcích je upozorňováno na fakt, že mokré dokumenty jsou extrémně křehké, je proto nutné s nimi zacházet velice opatrně. Je nutné odstěhovat ze zatopené oblasti nejdříve nejmokřejší dokumenty, dále pak mokré otevřené knihy by se neměly zavírat, aby nedošlo k dalšímu jejich poškození. Takto postižené knihy se musí balit v horizontální poloze do krabic a knihy od sebe oddělovat papírem a polystyrenem. Pokud jsou fondy zaneseny bahnem, je možné je oplachovat v čisté vodě, ovšem za žádných okolností by neměl být promýván materiál, který obsahuje vodorozpustné látky, jako inkousty a barviva, akvarelové a temperové barvy. Pro stabilizaci mokrého papíru je vhodné zmrazování, které přispívá k zastavení deformací i biologických procesů. Ideální teplota pro zamrzení papíru se pohybuje mezi -20 a -30°C. Rychlé zmrazení není vhodné pro fotografické materiály.

Důležitá je pro úspěšnou záchranu vodou poškozeného materiálu stabilizace prostředí. Je potřeba snížit teplotu pod 18°C a relativní vlhkost vzduchu stlačit pod 65%. Je potřeba pracovat rychle, protože již do 48 hodin po poškození hrozí masivní nárůst plísní.

V instrukci¹²⁹ nalezneme návod, jak provést efektivní záchranu různých druhů poničených materiálů, z nichž ty nejdůležitější a nejčastější uvádím:

Typ materiálu	Priority	Manipulace	Metody balení	Metody sušení
Papírové dokumenty a rukopisy	Zmrazit nebo vysušit do 48 hodin	Neoddělovat jednotlivé listy	Prokládat polyetylenovou fólií a balit do přepravek nebo karton. Krabic	Sušit vzduchem, ve vakuu nebo vymrazit
Rozpustné inkousty	Okamžitě zmrazit nebo usušit	Pozor na rozmazání		Sušit vzduchem nebo vymrazit

[online]. [cit. 2011-04-12].

Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

¹²⁸ Dnešní Národní archiv

¹²⁹ Státní ústřední archiv v Praze : Ochrana archiválií před živelními pohromami – voda [online]. 2002 [cit. 2011-04-15]. Dostupné z WWW:< <http://www.nacr.cz/sua/vystavy/akce02/voda/povoden.htm>>.

Mapy a plány	Zmrazit nebo vysušit do 48 hodin	Pozor v případě skládaných nebo rolovaných map		sušit vzduchem nebo vymrazit
Knihy a brožury	Zmrazit nebo vysušit do 48 hodin	Neotvírat a nezavírat, neoddělovat vazbu	Separace PE fólií, hřbetem dolů do přepravek nebo lepenkových krabic, jen jednou vrstvou	Sušit vzduchem, vakuové sušení nebo vymrazování
Kožená a pergamenová vazba	Okamžitě sušit, pokud je hodně knih, pak zmrazit	Neotvírat a nezavírat, neoddělovat vazbu	Separace PE fólií, hřbetem dolů do přepravek nebo lepenkových krabic, jen jednou vrstvou	Sušit vzduchem
Knihy a periodika se zušlechtěným (křídovým) papírem	Okamžitě zmrazit nebo vysušit	Neotvírat a nezavírat, neoddělovat vazbu	Udržovat mokré, ukládat hřbetem dolů do kontejneru vyplněného sáčky na odpadky	Přednostně mrazit, sušit stránky pomocí fénů a prokládat.
Magnetické pásky	Okamžitě propláchnout pásky nasáknuté špínou ve vodě. Sušit během 48 hod, pokud mají papírové krabičky s označením. Jinak vydrží několik dní mokré. Nemrazit!	Nedotýkat se magnetických médií holýma rukama	Udržovat mokré v plast. obalech. Balit vertikálně do plastových přepravek nebo nádob.	Sušit vzduchem nebo zkusit vakuové sušení bez teploty
Floppy disky	Hned balit. Nemrazit!	Nedotýkat se povrchu holýma rukama	Udržovat mokré. Balit vertikálně do přepravek nebo lepenkových krabic	Sušit vzduchem.

CD ROM	Okamžitě vysušit. Během 48 hodin vložit do papírových obálek.	Dát pozor, aby nedošlo k poškrábání povrchu.	Balit vertikálně do přepravek nebo lepenkových krabic	Sušit vzduchem.
Zvukové a videopásy	Okamžitě propláchnout pásy nasáknuté špínou ve vodě. Sušit během 48 hod, pokud mají papírové krabičky s označením. Jinak vydrží několik dní mokré. Nemrazit!	Nedotýkat se magnetických médií holýma rukama	Udržovat pásy mokré v plastových pytlích. Balit vertikálně do plastových přepravek nebo nádob.	Sušit vzduchem nebo vakuové sušení bez teploty.
Vinylové desky	Usušit během 48 hodin. Mrazení není odzkoušeno. Usušit nebo zmrazit obaly do 48 hodin	Desky držet za okraje. Pozor na náraz.	Balit vertikálně do plastových přepravek vyložených ethafoam	Sušit vzduchem, přednostně vyčistit na zařízení pro čištění
Černobílé fotografie	Zmrazit nebo vysušit během 48 hodin	Nedotýkat se holýma rukama	zařadit do skupiny fotografií	Sušit vzduchem, nechat rozmrazit a sušit vzduchem
Barevné fotografie	Zmrazit nebo usušit během 48 hodin	Nedotýkat se poživ holýma rukama	Balit do plast. sáčků do krabic	Pořadí preferencí 1. sušení vzduchem 2. nechat rozmrazit a sušit vzduchem. 3. vymrazování Nesušit vakuově!

Z 33 000 kartónů archiválií uložených v přízemí budovy Vojenského historického archivu, bylo zatopeno 25 600. Z těchto archiválií byly některé naprosto zničené, a tak na základě povolení Archivní správy Ministerstva vnitra České republiky ze dne 30. srpna 2002,

bylo rozhodnuto, že přibližně 9 000 kartonů bude neodkladně vyskartováno.¹³⁰

Ze zaplavených archiválií bylo zamrzáno si 16 000 kartonů, které byly převezeny do pobočky Mochovských mrazíren na Kladně a dalších 600 kartonů archiválií, bylo vysoušeno na místě. Nepoškozené archiválie byly kvůli nedostatku vhodných prostor převezeny do skladu Národního archivu.

3. března 2003 vydala Vláda České republiky usnesení č. 216, k návrhu dalšího řešení situace povodněmi zasažených dokumentů státních organizací a organizací spravujících kulturní dědictví. Vláda v něm mimo jiné ukládá:

1) Vedoucímu Úřadu vlády ve spolupráci s místopředsedou vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje „zadat, nejpozději do 3. května 2003, podle zákona č.199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů, za Českou republiku veřejnou zakázku na dodavatele služeb vedoucích k rozmrazení, vysušení a předání k desinfekci povodněmi zasažených dokumentů resortů ministrů spravedlnosti, obrany, průmyslu a obchodu, dopravy, zemědělství, ministryně školství mládeže a tělovýchovy a předsedy Českého statistického úřadu.“¹³¹

2) Vedoucímu Úřadu vlády „zajistit dohled na manipulaci s dokumenty v jejich vlastnictví při rozmrazování, vysušení a dopravě k desinfekci a zajistit výběr dokumentů pro konzervaci a restaurování.“¹³²

3) Místopředsedovi vlády a ministru vnitra ve spolupráci s ministrem financí „zajistit při přípravě státních rozpočtů na léta 2004 až 2008 finanční prostředky na úhradu nákladů Ministerstva vnitra spojených s desinfekcí, konzervací a restaurováním dokumentů.“¹³³

Přestože vládní usnesení č. 216 uložilo vedoucímu Úřadu vlády vypsát veřejnou zakázku na rozmrazení a vysoušení archiválií nejpozději do 3. května 2003, ke splnění došlo až 13. srpna 2003. Po vleklém řízení a několika soudních sporech ji vyhrála v březnu 2005

¹³⁰ DUBÁNEK, Martin – OČENÁŠKOVÁ, Eva – ŠLOSAR, Vladimír. *Vojenský ústřední archiv : Záchrana povodněmi zasažených archiválií VHA : Vojenský ústřední archiv Praha – povodeň v roce 2002 a následné záchranné práce* [online]. [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

¹³¹ Usnesení Vlády České republiky č. 216, ze dne 3. března 2003, k návrhu dalšího řešení situace povodněmi zasažených dokumentů státních organizací a organizací spravujících kulturní dědictví

¹³² Tamtéž

¹³³ Tamtéž

firma BELFOR Praha, spol. s.r.o. Firma zahájila přípravu vysoušecího centra v Jirnech u Prahy. 21. října 2005 bylo k vysoušení předáno prvních 5 palet zamrazených archiválií vojenské justiční dokumentace. Vysoušení probíhá dle povahy materiálu buď šetrnější vakuovou, nebo horkovzdušnou metodou.¹³⁴

V roce 2006 bylo na vysoušení předáno celkem 60 palet archivního materiálu z celkového počtu 160, přičemž jako první se k vysoušení předávali všechny archiválie vojenské justice¹³⁵, aby mohly být jako první zpět uspořádány. V roce 2007 bylo vysušeno 30 palet vakuovou a 55 horkovzdušnou metodou, v roce 2008 zbylých 8 palet horkovzdušnou metodou.

Poslední dvě palety vydezinfikovaných archiválií se do Vojenského historického archivu vrátili 29. února 2008, čímž byla dokončena etapa vysoušení. Na začátku téhož roku vypsal Úřad vlády další výběrové řízení na ozonizaci archiválií. Tento proces měl zbavit dokumenty nepříjemného zápachu. Vládní zakázku na prvních 3 000 kartonů vyhrála společnost **BELFOR Czechia, spol. s.r.o.** Od června 2008, tak každých 14 dní archiv expedoval 250 kartonů k ozonizaci.¹³⁶

Během roku 2009, se archivářům podařilo zpřístupnit více jak jednu třetinu archiválií, které byly v srpnu 2002 zatopeny. Během listopadu byla dokončena rekonstrukce aktové dokumentace Ministerstva národní obrany z let 1945 – 1950 a fondy poválečných vojenských institucí.¹³⁷

Také v roce 2010 se intenzivně pracovalo na rekonstrukci zaplavených archiválií a nadále probíhali ozonizační práce. Ozonizací v tomto roce prošlo 4 750 kartonů archiválií. V říjnu 2010 došlo také k návratu poslední části dokumentů uložených ve skladech Národního archivu zpět do depozitářů karlínské Invalidovny.

Přestože rekonstrukce archiválií Vojenského historického archivu probíhá dle plánů, zdejší archiváři čelí v posledních letech právě u již obnovených sbírek problému s větším výskytem plísní. Z tohoto důvodu byly sklady archiválií za minulý rok dvakrát plynovány, zatím ovšem bez znatelného účinku. Druhý poznatek ze zatopených archiválií je ten, že přestože muselo být, jak již bylo zmíněno, bezprostředně po povodních asi 9 000 kartonů

¹³⁴ DUBÁNEK, Martin – OČENÁŠKOVÁ, Eva – ŠLOSAR, Vladimír. *Vojenský ústřední archiv : Záchrana povodněmi zasažených archiválií VHA : Vojenský ústřední archiv Praha – povodeň v roce 2002 a následné záchranné práce* [online]. [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

¹³⁵ Celkem 15 palet, což obsahuje 1650 kartonů archiválií

¹³⁶ Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2008. Praha. S. 12.

¹³⁷ Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2009. Praha. S. 12 – 13.

archiválií vyskartováno pro naprostou devastaci, počet běžných metrů vodou postižených archiválií narostl. Důvodem je nabobtnání papíru. To se nejvíce projevuje u dokumentů vysoušených horkovzdušnou metodou, kde navýšení objemu u obsahu kartonu představuje až 25%.¹³⁸

¹³⁸ Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2010. Praha. S. 15 – 16.

6. Souhrn důležitých událostí v rezortu obrany

- 30. října 1918** - Národní výbor na svém zasedání stanovil orgán nejvyšší vojenské správy a jmenoval polního podmaršálka Diviše vrchním velitelem československé branné moci.
- 14. listopadu 1918** - vzniklo Ministerstvo národní obrany, jehož prvním ministrem se stal Václav Klobáček.
- 18. prosince 1918** - zrušeno Vrchní vojenské velitelství a jeho kompetence přešly na Ministerstvo národní obrany.
- 4. května 1919** - při leteckém neštěstí zahynul Milan Rastislav Štefánik. Následně bylo zrušeno Ministerstvo vojenství pro československé zahraniční vojsko.
- 15. října 1919** - vznikl Hlavní štáb československé branné moci.
- 19. března 1920** - Revoluční shromáždění schválilo zákon, který zavedl v Československu všeobecnou brannou povinnost.
- listopad 1920** - založen Archiv ministerstva národní obrany
- 25. října 1921** - poprvé vyhlášena částečná mobilizace armády.
- 1. ledna 1926** - generál Jan Syrový se jako první Čech stává náčelníkem Hlavního štábu
- 13. května 1935** - přijat zákon o obraně státu, který stanovil přesná pravidla řízení obrany republiky.
- 20. května 1938** - proběhla částečná mobilizace armády kvůli zprávám o přesunu německé armády k československým hranicím.
- 23. září 1938** - na základě nařízení prezidenta Beneše byla vyhlášena všeobecné mobilizace armády.
- 29. září 1938** - došlo k podepsání Mnichovské dohody o podstoupení pohraničí.
- 6. října 1938** - na mimořádném zasedání ministerské rady bylo rozhodnuto o demobilizaci armády.
- 15. března 1939** - německá vojska obsadila české země.
- 25. července 1939** - protektorátní vláda vydala nařízení, jehož následkem vzniklo Vládní vojsko.

- 31. prosince 1939** - došlo k likvidaci Ministerstva národní obrany.
- 11. května 1945** - rozhodnutím znovuvytvořeného Ministerstva národní obrany zaniklo Vládní vojsko.
- 25. května 1945** - schválena Prozatímní organizace československé branné moci.
- 29. května 1945** - vznikl Vojenský ústřední archiv.
- 1948 – 1953** - v tomto období probíhají největší politické čistky, kvůli kterým armádu opustila téměř jedna třetina důstojníků.
- 1. ledna 1950** - následkem reorganizace byl Hlavní štáb branné moci přejmenován na Generální štáb.
- červen 1954** - změna v názvu, Československá armáda se přejmenovala na Československou lidovou armádu.
- 14. května 1955** - Československo podepsalo Varšavskou smlouvu.
- 31. března 1959** - zanikl Vojenský ústřední archiv a byl nahrazen Vojenským historickým archivem Vojenského historického ústavu Praha.
- 21. srpen 1968** - Československo obsazeno vojsky pěti armád Varšavské smlouvy.
- 14. března 1990** - znovuobnoven název Československá armáda.
- 21. června 1991** - Poslední sovětsí vojáci opustili Československo.
- 1. července 1991** - rozpuštěna Varšavská smlouva.
- 8. prosince 1992** - zřízeno Ministerstvo obrany České republiky.
- 1. ledna 1993** - následkem rozdělení na dva státy vznikají Armáda České republiky a Armáda Slovenskej republiky.
- 12. března 1999** - Česká republika se stala členem Severoatlantické aliance.
- 1. května 1999** - vznikl Vojenský ústřední archiv, který organizačně zahrnuje Vojenský správní archiv, Archiv Ministerstva obrany a Vojenský historický archiv, jakožto konečný archiv resortu.
- 13. – 15. srpna 2002** - povodňová vlna zasáhla budovu pražské Invalidovny, kde sídlí Ústřední vojenský a Vojenský historický archiv. Byla zahájena obnova poškozených archiválií.
- 1. ledna 2005** - Armáda České republiky se stala plně profesionální a za mírového stavu není vyžadována branná povinnost.

7. Závěr

Cíl, který jsem si na začátku mé práce určil, bylo popsání historie a vývoje rezortu obrany od doby vzniku samostatné Československé republiky až do současnosti. Zároveň jsem v práci chtěl popsat jak rovinu obecného vývoje, tak i zmínit rezortní archivnictví a také fungování spisové služby. Z tohoto plánu jsem vycházel při koncepci mé bakalářské práce, kterou jsem rozčlenil do základních čtyř oddílů (kapitoly 2 – 5). Při práci jsem čerpal z literatury, která se zabývá různými etapami vývoje popisovaného rezortu, dále pak z řady zákonů, který upravují nejen fungování rezortu, ale i spisové a archivní služby. V neposlední řadě byly důležitým pramenem mé práce také osobní návštěvy v Ústředním vojenském archivu, respektive Vojenském historickém archivu a zdroje internetové, které se staly nepostradatelnými především v otázkách aktuálního dění v rezortu, neboť právě oficiální internetové stránky Ministerstva obrany a Armády České republiky obsahují nejaktuálnější a především důvěryhodné informace z dění v rezortu.

Vzhledem k bohaté historii rezortu obrany jsem se v části popisující její vývoj mohl omezit jen na některé události a fakta, která jsem považoval pro svou práci za důležitá. Z tohoto důvodu jsem se v první fázi zaměřil především na počáteční vývoj ministerstva a armády za první republiky, který vyvrcholil všeobecnou mobilizací armády v roce 1938, přes období Protektorátu Čechy a Morava, kde jsem se omezil pouze na český prostor a nikterak jsem se nezabýval exilovými ministerstvy a formováním československých jednotek v zahraničí. Z poválečného období jsem zmínil především změny na ministerstvu a Hlavním štábu československé branné moci, dále pak podepsáním Varšavské smlouvy a okupaci Československa jejími vojsky. Z novodobé historie rezortu jsem pak především považoval za důležité zmínit kroky vedoucí ke vstupu České republiky do NATO a profesionalizaci armády, která vedla ke zrušení branné povinnosti v době mírového stavu.

Smysl a přínos této práce podle mého názoru spočívá právě v propojení obecného vývoje v rezortu s archivnictvím a spisovou službou. Právě komplexní pohled na archivnictví, které by propojovalo jeho vývoj v rezortu a současný stav, je jen velice málo zpracovaný. I proto jsem se rozhodl v kapitole zabývající se touto tematikou zmínit historický vývoj, ale i současný stav. V problematice archivnictví v rezortu obrany jsem také nemohl opomenout zmínit povodněmi postižený Vojenský historický archiv, kde od roku 2002 probíhají práce, vedoucí k záchraně postižených archiválií. Důležitým poznatkem vyplývající z mé práce je, že rezort, ačkoliv disponuje čtyřmi institucemi nesoucí označení archiv, (Ústřední vojenský

archiv, Vojenský historický archiv, Správní archiv Ministerstva obrany a Správní archiv Armády České republiky) disponuje pouze jedním akreditovaným archivem ve smyslu zákona, čímž je Vojenský historický archiv, jakožto archiv specializovaný. Oba rezortní správní archivy jsou v podstatě spisovny, ve kterých se ukládají dokumenty s dlouhými skartačními lhůtami, neslouží však k trvalému ukládání archiválií a Ústřední vojenský archiv je instituce, která pouze rezortní archivnictví zastřešuje a řídí.

Jak jsem již zmínil, cílem práce bylo také popsat fungování spisové služby v rámci rezortu. Pro lepší pochopení a kvůli některým změnám na poli spisové služby v souvislosti s novelou archivního zákona a nové vyhlášky o výkonu spisové služby z roku 2009, jsem považoval za nutné seznámit s obecnými pravidly a termíny vycházející právě z těchto právních předpisů, až po té jsem popsal konkrétní výkon spisové služby. Při této práci jsem byl limitován tím, že výkon spisové služby vyplývá z vnitřního předpisu Adm-1-1, který podléhá určitému stupni utajení a není tudíž přístupný veřejnosti. Díky tomu, mi bylo znemožněno dostat se k materiálům, jako je například spisový a skartační řád. To ovšem podle mého názoru není až tak fatální, neboť ilustraci toho, jaké druhy dokumentů jsou pro rezort důležité, je možné vysledovat u rezortních archivů. Důležité dokumenty mající pro rezort určitou hodnotu jsou ukládány ve správních archivech s dlouhou skartační lhůtou, nebo jsou určeny k trvalému uložení ve Vojenském historickém archivu.

Spisová služba v rezortu, jak jsem zjistil, je výhradně provozována v elektronické podobě. Od ledna 2006 je vykonávána prostřednictvím systému GINIS – SSL od společnosti GORDIC.

Během své práce jsem zjistil, že poslední znění zmiňované služební normy Adm-1-1 je platné od začátku roku 2009 a nebylo dosud novelizováno. Z toho vyplývá, že nemůže plně reflektovat změny, které nastaly v archivní a spisovenské legislativě.

8. Seznam použitých zkratek

AČR – Armáda České republiky

CD – Compact disk

EU – Evropská unie

EU-NAVFOR- European Union Naval Force Somalia

ISAF - International Security Assistance Force

KFOR - Kosovo Force

KIS – Komunikační a informační systémy

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

MB – Megabyte

MFO - Multinational Force and Observers

MO – Ministerstvo obrany

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

NGŠ – Náčelník Generálního štábu

OBSE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

PE - Polyethylen

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

SSL – Spisová služba

SPS – Sekce plánování sil

VHA – Vojenský historický archiv

VÚA – Vojenský ústřední archiv

ZEU – Západoevropská unie

9. Seznam použitých pramenů a literatury

Právní předpisy:

- 1) Protokol mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Slovenské republiky o rozdělení archivních fondů a spisových celků Československé armády a jejich společném využívání ze dne 26. října 1995
- 2) Rozkaz ministra obrany ze dne 28. dubna 1971, o vyčlenění sil prostředků Československé lidové armády k zabezpečení klidu a pořádku na území Československé socialistické republiky.
- 3) Usnesení Vlády České republiky č. 216, ze dne 3. března 2003, k návrhu dalšího řešení situace povodněmi zasažených dokumentů státních organizací a organizací spravujících kulturní dědictví
- 4) Vládní nařízení č. 139 Sb., o umístování a jiném zaopatření zaměstnanců vojenské správy a děle sloužících
- 5) Vládní nařízení č. 216/1939 Sb., jímž se zřizuje vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava
- 6) Vládní vyhláška č. 183/1938 Sb., o vstupu státu do branné povinnosti
- 7) Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby
- 8) Vyhláška č. 645/2004 Sb., ve znění novely č. 192/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů
- 9) Vyhláška č. 193/2009 Sb., o stanovení podrobností provádění autorizované konverze dokumentů
- 10) Vyhláška č. 194/2009 Sb., o stanovení podrobností užívání a provozování informačního systému datových schránek.
- 11) Washingtonská smlouva ze dne 4. dubna 1949
- 12) Zákon č. 193/1920 Sb., branný zákon
- 13) Zákon č. 131/1936 Sb., o obraně státu
- 14) Zákon č. 75/1939 Sb., Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava
- 15) Zákon č. 2/1969 Sb., ve znění novely zákona č. 548/1992 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR

- 16) Zákon č. 74/1990 Sb., zákon, kterým se upravuje název československé armády
- 17) Zákon č. 440/2004 Sb., o elektronickém podpisu ve znění pozdějších předpisů
- 18) Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě ve znění pozdějších předpisů
- 19) Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování
- 20) Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

Monografické publikace a odborné články:

- 21) BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl*. Praha : Naše vojsko, 1987. 584 s. ISBN 28-044-87.
- 22) FIDLER, Jiří - SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha: Libri, 2006, 761 str., ISBN 80-7277-256-2.
- 23) HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK, Jan; DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 3. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
- 24) JOHN, Miloslav. *Milan Rastislav Štefánik : život národního hrdiny*. Olomouc : Votobia, 2000. 143 s. ISBN 978-80-7198-412-2.
- 25) KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939 - 1945 : Vlastenci či zrádci?*. Praha : Libri, 2002. 152 s. ISBN 80-7277-063-2.
- 26) KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. Olomouc : Votobia, 2001. 133 s. ISBN 978-80-7198-458-0.
- 27) MAREK, Jindřich . *Háchovi Melody Boys : Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944-1945*. Praha : Svět křídel, 2003. 361 s. ISBN 80-85280-95-7.
- 28) MINAŘÍK, Pavel. Mobilizace předválečné armády v roce 1938. *Armádní technický magazín*. 1998, 10, s. 6 - 10. ISSN 1210-2849.
- 29) PREZENTAČNÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM MO. *10 let členství České republiky v NATO*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 127 s. ISBN 978-80-7278-491-2.
- 30) PŘECH, Vladimír. Datové schránky v podmínkách resortu Ministerstva obrany. *IT Systems*. 2010, 1 - 2, s. 14 - 17. ISSN 1802-615X.
- 31) SKÁLA, Luděk – VÍT, Marcel. Slovníček spisové služby a archivnictví. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2005. ISBN 80-86845-31-1.

32) STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády : Generální štáb 1919 - 2009*. Praha : Ministerstvo obrany, 2009. 112 s. ISBN 978-80-7278-515-5.

33) TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha : Prostor, 2000. 256 s. ISBN 80-7260-035-4.

34) VÝZKUMNÝ ÚSTAV VODOHOSPODÁŘSKÝ T. G. MASARYKA. *Katastrofální povodeň v České republice v srpnu 2002*. Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2005. 68 s. ISBN 80-7212-350-5.

Internetové zdroje:

35) *Armáda České republiky : Struktura* [online]. 2010 [cit. 2010-11-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5770/>>.

36) *Armáda České republiky : Personnel Size at the Defence Department in 1993 - 2011* [online]. 2011 [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5770/>>.

37) BALÁŽ, Július. *Česká archivní společnost :Vojenský historický archiv* [online]. 2000 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z WWW:< <http://www.cesarch.cz/clanky.php?key=1146>>.

38) DUBÁNEK, Martin – OČENÁŠKOVÁ, Eva – ŠLOSAR, Vladimír. *Vojenský ústřední archiv : Záchrana povodněmi zasažených archiválií VHA : Vojenský ústřední archiv Praha – povodeň v roce 2002 a následné záchranné práce* [online]. [cit. 2011-04-12]. Dostupné z WWW:<<http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

39) *GORDIC : Domovská stránka* [online]. 2011 [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW:< <http://www.gordic.cz/portal/>>.

40) LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany České republiky : Ministerstvo obrany 1918 - 1989* [online]. 2007 [cit. 2010-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

41) MINAŘÍK, Pavel. *Studie a materiály poválečné armády : 90. výročí vzniku čs. vojenského archivnictví* [online]. 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z WWW:<<http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/20.htm>>.

42) *Ministerstvo obrany České republiky : Finanční příspěvky České republiky pro NATO* [online]. 2009 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13431>>.

43) *Ministerstvo obrany České republiky : Galerie ministrů obrany* [online]. [cit. 2010-11-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=197> >.

44) *Ministerstvo obrany České republiky : Lidé a struktura* [online]. [cit. 2010-11-22]. Dostupné z WWW:< <http://www.army.cz/ministr-a-ministerstvo/lide-struktura/default.htm>>.

45) *Ministerstvo obrany České republiky : NATO – hlavní funkce* [online]. [cit. 2011-03-19]. Dostupné z WWW:< <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=2410>>.

46) *NATO : Who's who* [online]. 2010 [cit. 2011-03-19]. Dostupné z WWW:< http://www.nato.int/cps/en/natolive/who_is_who.htm>.

47) *NATOaktual.cz : Historie Severoatlantické aliance* [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z WWW:< http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/historienatoiv.htm>.

48) *NATOaktual.cz : Vztahy mezi Českou republikou a NATO* [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z WWW:< http://www.natoaktual.cz/na_cr.asp?y=na_cr/cravztahysnatoiv.htm>.

49) *Státní ústřední archiv v Praze : Ochrana archiválií před živelními pohromami – voda* [online]. 2002 [cit. 2011-04-15]. Dostupné z WWW:< <http://www.nacr.cz/sua/vystavy/akce02/voda/povoden.htm>>.

50) *Verejna-sprava.cz : Zkušenosti s nasazením Ginis - SSL jako prostředku El. spisové a archiv. služby Kanceláře MO ČR* [online]. [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW:< <https://www.verejna-sprava.cz/Pages/IT%20%C5%98e%C5%A1en%C3%AD.aspx?blogId=1>>.

51) *Vojenský ústřední archiv : Domovská stránka* [online]. 2010 [cit. 2011-03-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/Default.aspx>>.

52) *Vojenský ústřední archiv : Vojenský historický archiv* [online]. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/VojenskyHistorickyArchiv.aspx>>.

53) *Vojenský ústřední archiv : Správní archiv Armády ČR* [online]. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/SpravniArchivACR.aspx>>.

54) *Vojenský ústřední archiv : Správní archiv Ministerstva obrany* [online]. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z WWW:< <http://www.vuapraha.cz/Pages/SpravniArchivMO.aspx>>.

Ostatní zdroje:

55) Osobní konzultace s vedoucí oddělení služeb Vojenského historického archivu prom. hist. Alenou Jiráskovou.

56) Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2008. Praha

57) Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2009. Praha

58) Výroční zpráva Vojenského historického archivu za rok 2010. Praha

10. Resumé

This bachelor work deals with history and development of the Department of Defense (DOD) sector with taking account of the records management and archival science.

The reporting period is since 1918 to 2011.

Work is focused on general resort history at first. It contains information about building this Department and Army in the interwar time with the top of this period that was the declaration of the general mobilization in Czechoslovakia in 1938. The end of the mobilization meant signing of the Munich pact.

During the wartime, there were built Protectorate of Bohemia and Moravia. There existed a special forces called „The Government troops“.

After the Second World War there were political changes in Czechoslovakia which influenced the Army too. Czechoslovakia signed the Warsaw Pact in 1955. The important event happened in 1968, the troops of Warsaw Pact occupied Czechoslovakia.

I mention the steps to entrance Czech republic to NATO in 1999 from the modern Czech military history. The newest affair I intended was the professionalization of Czech Army.

I tried to describe general working of record management on based of amendment to the Act No. 499/2004 Sb, about archival science and record management. There is described the electronic system of record management. It provides program GINIS – SSL, made by GORDIC company. This system is concerned from several components, for example Mail Room, Dispatching, Registry, etc.

I dealt with history of archival science and archival system too. The Department of Defence has four archives, but only The Military Historical Archive has a status the archive of law. I devoted some presentation of these resort archives too.

The disaster for resort were floods in 2002. The flood wave flooded The Military Historical Archive and there were destroyed many archival materials. The archival rescue operations, which were started, They continue to the present date

In the end of this bachelor work, there is summarized the most important events in this sector since 1918 to this day.

11. Přílohy

Seznam Příloh

1. Struktura ministerstva obrany
2. Seznam rezortních ministrů v letech 1918 - 2011

Příloha č. 1 – Struktura ministerstva obrany¹³⁹

1. Ministr obrany

I. První náměstek ministra obrany

Sekce obranné politiky a strategie

Odbor obranné politiky

Odbor strategického rozvoje

Oddělení správy a rozvoje organizace

Oddělení mezinárodního práva

Oddělení strategických analýz

Sekce vyzbrojování

Odbor řízení vyzbrojování, výzkumu a vývoje

Odbor programů vzdušných sil a KIS

Odbor programů pozemních sil, logistiky a COR (cílově orientovaného rozpočtování)

Odbor infrastruktury a NSIP (NATO Security Investment Programme)

Odbor pořizování strategických zakázek

Odbor pořizování majetku a služeb

Oddělení kontroly

Oddělení vnitřní správy

II. Generální štáb Armády České republiky

III. Náměstek ministra obrany pro personalistiku

Sekce personální

Odbor personální

Odbor platové politiky a sociálního zabezpečení

Odbor vzdělávání

Oddělení vnitřní správy

Vojenský úřad sociálního zabezpečení

Odbor mimo resortní spolupráce – péče o válečné veterány a

¹³⁹ *Ministerstvo obrany České republiky : Lidé a struktura* [online]. [cit. 2010-11-22]. Dostupné z WWW:< <http://www.army.cz/ministr-a-ministerstvo/lide-struktura/default.htm>>.

vojenské hroby

Armádní sportovní centrum Dukla

Armádní sportovní oddíly Dukly

Referát zahraničních sportovních styků ASC Dukla – CISM

Office

Úřad státního odborného dozoru

Ředitelství

Odbor státního dozoru

Oddělení státního dozoru České Budějovice

Oddělení státního dozoru Litoměřice

Oddělení státního dozoru Pardubice

Oddělení státního dozoru Brno

Oddělení státního dozoru Olomouc

Oddělení řízení dozorů

Oddělení vnitřní správy

Ředitelství personální podpory

Odbor řízení kariér

Odbor personálních informací

Odbor vzdělávání

Odbor doplňování vojenského personálu

Oddělení humanitní služby

Oddělení vnitřní správy

IV. Náměstek ministra obrany pro ekonomiku

Sekce ekonomická

Odbor rozpočtu

Odbor financování a účetnictví

Odbor cílově orientovaného plánování

Odbor controllingu

Odbor finanční kontroly

V. Generální sekretář Ministerstva obrany

Sekce správy majetku

Odbor správy majetku a akviziční politiky

Veřejné zakázky

Oddělení řízení organizací

Státní podniky a příspěvkové organizace

Odbor pro nakládání s nepotřebným majetkem

Vojenské ubytovací a stavební správy

Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti

Oddělení vnitřní správy

Odbor obranné standardizace

Odbor katalogizace majetku

Odbor strategie státního ověřování jakosti

Úřad akvizic nemovité infrastruktury

Ředitelství

Odbor stavebních prací nemovité infrastruktury

Odbor služeb nemovité infrastruktury

Oddělení vnitřní správy

Úřad provozu a služeb

Odbor řízení a správy majetku

Odbor logistiky

Odbor dopravy

Odbor zabezpečení zahraničních aktivit

Oddělení veřejných zakázek

Oddělení vnitřní správy a bezpečnosti

VI. Kabinet ministra obrany

Sekce legislativní a právní

Odbor legislativní

Odbor právní

Úřad pro právní zastupování

Kancelář ministra

Odbor komunikace a propagace

Odbor vnitřní správy

VII. Vojenské zpravodajství

VIII. Inspekce ministra obrany

Odbor inspekce vojsk

Odbor právní a ekonomické inspekce

Oddělení lidských práv

Referát odvolání a analýz

Oddělení vnitřní správy

IX. Odbor interního auditu

Oddělení auditu systémů, monitoringu a následného auditu

Oddělení auditu výkonu a finančního auditu

X. Odbor bezpečnosti

Oddělení rozvoje plánování ochrany utajovaných informací

Oddělení bezpečnosti komunikačních a informačních systémů a kryptografické ochrany informací

Oddělení fyzické, průmyslové a personální bezpečnosti

Oddělení administrativní bezpečnosti

Vojenský ústřední archiv

Centrum řízení kryptografické ochrany

XI. Vojenská policie

Hlavní velitelství Vojenské policie

Velitelství ochranné služby VP Praha

Velitelství VP Tábor

Velitelství VP Stará Boleslav

Velitelství VP Olomouc

XII. Vojenský historický ústav

Odbor muzeí

Oddělení správy sbírek

Oddělení kurátorů

Oddělení vztahů s veřejností

Oddělení restaurování

Odbor historicko-dokumentační

Oddělení vojenské historie

Oddělení vzdělávání a historické knihovny

Odbor provozně-ekonomický

Oddělení zabezpečení

Oddělení ostrahy

XIII. Úřad dohledu nad akvizicemi

Příloha č. 2 – Seznam rezortních ministrů v letech 1918 – 2011¹⁴⁰

Jméno	Funkční období	Název funkce
brigádní generál Milan Rastislav Štefánik	14. 10. 1918 – 4. 5. 1919	ministr vojenství
Václav Klobučák	14. 11. 1918 - 25. 5. 1920	ministr národní obrany
Vlastimil Tusar	25. 5. 1920 – 15. 7. 1920	správce Ministerstva národní obrany
dr. Ivan Markovič	16. 7. - 15. 9. 1920	ministr národní obrany
generál V. třídy Otakar Husák	15. 9. 1920 - 26. 9. 1921	ministr národní obrany
František Udržal	26. 9. 1921 - 9. 12. 1925	ministr národní obrany
Jiří Stříbrný	9. 12. 1925 - 18. 3. 1926	ministr národní obrany
generál IV. třídy Jan Syrový	18. 3. - 12. 10. 1926	ministr národní obrany
František Udržal	12. 10. 1926 - 20. 2. 1929	ministr národní obrany
dr. Karel Viškovský	20. 2. 1929 - 29. 9. 1932	ministr národní obrany
Bohumír Bradáč	29. 10. 1932 - 4. 6. 1935	ministr národní obrany
František Machník	4. 6. 1935 - 22. 9. 1938	ministr národní obrany

¹⁴⁰ *Ministerstvo obrany České republiky : Galerie ministrů obrany* [online]. [cit. 2010-11-25]. Dostupné z WWW:<<http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=197>>.

armádní generál Jan Syrový	22. 9. 1938 - 27. 4. 1939	ministr národní obrany
armádní generál Sergej Ingr	21. 7. 1940 - 19. 10. 1944	ministr národní obrany (v exilu)
Dr. Jan Masaryk	25. 9. 1944 – 3. 4. 1945	Pověřen řízením Ministerstva národní obrany
armádní generál Ludvík Svoboda	5. 4. 1945 - 25. 4. 1950	ministr národní obrany
armádní generál JUDr. Alexej Čepička	25. 4. 1950 - 25. 4. 1956	ministr národní obrany
armádní generál Bohumír Lomský	25. 4. 1956 - 8. 4. 1968	ministr národní obrany
armádní generál Ing. Martin Dzúr	8. 4. 1968 - 11. 4. 1985	ministr národní obrany
armádní generál Ing. Milán Václavík	11. 1. 1985 - 3. 12. 1989	ministr národní obrany
armádní generál Ing. Miroslav Vacek	3. 12. 1989 - 18. 10. 1990	ministr národní obrany
PhDr. Luboš Dobrovský	18. 10. 1990 - 2. 7. 1992	ministr obrany
Ing. Imrich Andrejčák	2. 7. - 31. 12. 1992	ministr obrany
Doc. Ing. Antonín Baudyš, CSc.	2. 7. 1992 – 21. 9. 1994	ministr obrany
Vilém Holář	22. 9. 1994 – 4. 7. 1996	ministr obrany
JUDr. Miloslav Výborný	4. 7. 1996 – 2. 1. 1998	ministr obrany
RNDr. Michal Lobkowicz	2. 1. 1998 – 22. 7. 1998	ministr obrany
RNDr. Vladimír Vetchý, CSc.	22. 7. 1998 – 4. 5. 2001	ministr obrany

Ing. Jaroslav Tvrdík	4. 5. 2001 – 9. 6. 2003	ministr obrany
Ing. Miroslav Kostelka	9. 6. 2003 – 4. 8. 2004	ministr obrany
JUDr. Karel Kühnl	4. 8. 2004 – 4. 9. 2006	ministr obrany
Jiří Šedivý, M.A., Ph. D.	4. 9. 2006 – 9. 1. 2007	ministr obrany
JUDr. Vlasta Parkanová	9. 1. 2007 - 8. 5. 2009	ministryně obrany
MUDr. Martin Barták	8. 5. 2009 - 13. 7. 2010	ministr obrany
RNDr. Alexandr Vondra	13. 7. 2010 – dosud	ministr obrany